

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANTVORSKOV HØJSKOLES ÅRSSKRIFT

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN.

1915

KØBENHAVN
Statens F. og B. Bibliotek Studiesamling
København

Til Forstander H. Rosendal og Hustru
med mine bedste juleønsker
Salomon Nielsen.

AARSSKRIFT

FOR

ANTVORSKOV HØJSKOLE

UDGIVET AF

ELEVFORENINGEN

1915

KØBENHAVN

EXPRESTRYKKERIET

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

Thomas Carlyle.

I.

Ungdomsudvikling.

Enhver, der sysselsætter sig med Historie og Samfundsspørgsmaal, vil en og anden Gang have stødt paa Navnet Carlyle (udt.: Kaelail). Det er da gerne nævnt som en Art Autoritet, man i Ærbødighed bøjer sig for; men det kan ogsaa være nævnt med harmdirrende Afsky eller kold Spot. Carlyle har, som adskillige andre store Forfattere, den Ejendommelighed, at han let kommer til at dele Læseverdenen i to Dele, en, for hvem han er alt, og en, for hvem han intet er. I den engelske Læseverden har han dog erobret flere og flere efterhaanden, saa at hans Navn for længe siden er sikret Udødeligheden.

Thomas Carlyle er Skotte af Fødsel. Han er den sidste i Rækken af Skotlands store Navne; det fjerde Led i den Kæde af Stormænd, der fylder den nyere skotske Literaturhistorie. Den første af disse fire er *David Hume* (1711—1776); han var den ypperste skotske Repræsentant for den daværende skeptiske Filosofi. Den anden er *Robert Burns* (1759—96), Skotlands mærkelige Folkedigter. Burns er Personliggørelsen af Middelalderens Folkevise; han er baade i sit Liv og i sin Digtning knyttet uløseligt sammen med Folkets brede Lag. Den tredie er *Walter Scott* (1771—1832); hans Navn er saa kendt, at det ingen Kommentar behøver; hans historiske

Romaner er blevet Folkelæsning i næsten hele Europa. Og den fjerde er altsaa *Thomas Carlyle*. Det er naturligt at nævne ham netop som det fjerde Led i denne Kæde. Han tilhører helt sit Fædreland Skotland; det er dette Lands Natur og Folkets Karakter, der er Grundlaget for hans Væsen og Virken. Kun er han højt hævet over sine nærmere Omgivelser i Kraft af sin sjældne Begavelse. Han minder nærmest om en af Jødelands Profeter. Den Inspiration, der bærer hans Forfattervirksomhed, er af en halvt guddommelig Art, og den Vished, hvormed han forkynder sine Anskuelse, synes ogsaa at vise os en mer end menneskelig Tillid til, at han følger sit rette Kald. Paa den anden Side er der intet humbugagtigt eller anmassende deri. Selve Anskuelsen, som han forkynder, er i nøje Overensstemmelse med det barske i Skotlands Bjerge og det mørke Præg, der er over Skotlands Folk. Ja, Carlyles Skrifter er paa en Maade tillige Udtryk for det oprevne og vilde, der udgør Hovedparten af Skotlands Historie.

Carlyle har i en Artikel advaret imod at lægge for megen Vægt paa Slægtskab og Stamtavler; men man fristes til at tro, at han ikke har ment det helt ud; thi alle hans biografiske Arbejder, og han var i særlig Grad Biograf, lægger netop Vægt paa at fremstille den Slægt, som den skildrede tilhører; det gælder om de smaa, skitseagtige Leksikonsartikler fra hans Ungdom og om de bindstærke Bøger om Cromwell og Frederik den Store. Det er derfor kun rimeligt at medtage noget om hans egen Slægt i en Skildring af ham.

Slægten Carlyle skal være kommen fra England til Skotland allerede i Middelalderen og har siden den Tid haft sit Tilhold i Egnen omkring Annandale. Særlig er Kirkegaarden i *Ecclefechan* Hvilested for Carlyles Forfædre. Den iblandt disse, der er bleven bedst kendt, er Digterens Bedstefader, der ogsaa hed Thomas Carlyle.

Han omtales som en meget ejendommelig begavet og kundskabsrig Mand, og det til Trods for, at han sit Liv igennem blev ved sin Stilling som skotsk Bonde. Denne Thomas Carlyle havde fem Sønner, hvoraf den næstældste hed James Carlyle. Han er Digterens Fader. Om denne Mands Væsen og Karakter og om Digterens Barn-domshjem faar vi den klareste Forestilling og den største Ærbødighed ved at læse, hvad Thomas Carlyle selv har skrevet derom. Hans Skildring af dette Hjem findes i en Bog, der hedder *Reminiscences* (Minder), og den lader os paa en mesterlig Maade forstaa, hvad dette gammel-dags puritanske Hjem var for den fremtidige Digter og Filosof. Det er ikke for meget at hævde, at han her har faaet hele Grundlaget for sit Livsværk. Den barnlige, inderlige Fromhed, hans Moder lærte ham at elske, og den strenge, ubønhørlige Retfærdighed, hans Fader nødte ham til at respektere, beholdt han sit Liv igennem. Det er derfor ganske uberettiget, naar man undertiden i Ufor-stand og Dumhed har angrebet ham for Gudsbespottelse og Anarkisme. Intet var ham fjernere; men hans Iver for Sandheden fik ham til at afdække sine Meninger saa meget, at de i Godtfolks Øjne kunde faa et for dristigt Præg.

Ganske ejendommelige er de Ord, hvormed Carlyle forsøger at skildre sin Faders Væsen: „I adskillige Hen-seender anser jeg min Fader for at være den mærkeligste Mand, jeg har kendt. Han kendte ikke Tvivl. For ham var den gamle Verdensanskuelse udelt og uomtvistet Sandhed; han stod sikkert og fast paa det gamle, mens hans Søn nu staar paa Randen af det ny. Han var hæf-tig, og vi frygtede alle hans Vrede; men Lidenskaben her-skede aldrig over ham. Der var intet menneskeligt, han frygtede. Kun Gudsfrygt kendte han; men der var ogsaa i hans Religion netop en stor Del virkelig Frygt; han skjulte den under en utilgængelig Tavshed, og der var

vel i den et skælvende Haab. Lad mig lære af ham! Kunde jeg skrive mine Bøger, som han byggede sine Huse!“

Carlyles Moder var, som næsten alle skotske Bønderkoner, meget stærkt religiøst grebet, og det var hendes brændende Ønske at faa Yndlingssønnen Thomas at se paa en Prædikestol; men da dette Ønske ikke kunde opfyldes, var hun ogsaa i Stand til at følge ham paa den Bane, han valgte, og det er helt rørende at læse om, hvorledes hun som gammel Kone lærte sig at skrive, for at kunne brevveksle med ham, og hun — den meget lidt literaturkyndige skotske Bondekone — blev en af de ivrigste Læsere af Carlyles omfangsrige filosofiske Skrifter.

Thomas Carlyle er født den 4. Decbr. 1795 i Ecclefechan. De første ti Aar af sit Liv tilbragte han i sit Barndomshjem, og det er disse Aar, der danner Grundlaget for hele hans senere Udvikling; det gælder vel for mange andre ogsaa, men i ganske særlig Grad for ham. I sit tiende Aar (1805) kom han i Latinskolen i Annan, hvor hans „onde Dage“ begyndte („evil days“ kalder han dem selv). Enhver Skole vil være et Pinested for en særlig følelsesfuld Natur. I Drengeverdenen er der i højere Grad end i de voksnes halvciviliserede Verden Had til de særegne og originale. Thomas Carlyle fik dette at føle til Gavns; han blev haanet for sin Forkærlighed for Ensomhed og erhvervede sig Tilnavnet „Tom den taarefulde“, fordi han saa let kom til at græde. I denne Skole grundlagdes trods alt dog hans Kundskaber, og han traf tillige her første Gang den Mand, der skulde blive hans Ven for Livet, en af de faa, han havde. Det var *Edvard Irving*. Da Skolegangen i Annan var endt, vendte han tilbage til Hjemmet i Ecclefechan, men skulde ellers til Universitetet i Edinburgh. Der var mange af Forældrenes Venner, der raadede fra, idet de sagde: „Naar en Dreng bliver en lærd Mand, vil han foragte sine For-

ældre“. — „Du har ikke gjort det“, sagde hans Fader mange Aar senere, „og Gud være takket for det“. Carlyle var vist mer end de fleste taknemlig for den Støtte, Faderen ydede ham. Han siger derom: „Med ædel Trofasthed hjalp han mig frem i en Verden, som det ikke blev ham selv tilladt at betræde“.

Det var i 14 Aars Alderen (1809), at han kom til Universitetet i Edinburgh; han maatte gaa hele Vejen dertil, og denne Spadseretur har han forevigtet i „Reminiscences“, Det var første Gang, han var borte fra sin Hjemegn, saa hans unge Sind var særlig modtagelig for alle de nye og fremmedartede Indtryk. Om dette første Ophold ved Edinburgh Universitet, ved vi forholdsvis lidt. I ydre Henseende har det sikkert formet sig som Flertallet af hans Kammeraters; men vi ved fra senere Bemærkninger i hans Skrifter, at han den Gang levede væsentlig i sin egen Tankeverden. Universitetet har han haarde Ord om. I den mærkelige Bog „Sartor Resartus“, som senere vil blive nærmere omtalt, skriver han med tydeligt Henblik paa Edinburgh, men formelt om et tysk Universitet: „Det er min pinefulde Pligt at sige, at udenfor England og Spanien var vort Universitet det værste af alle, der hidtil er opdaget“. Han udmærkede sig kun i Matematik; de andre Fag tiltalte ham ikke, og han naaede f. Eks. aldrig at lære de klassiske Sprog til Fuldkommenhed. Matematikken overdrev han derimod; senere har han med sin stærke Lyst til Overdrivelser og Paradokser sagt, at den, der har lært de 47 første Proportioner i Euklids Matematik, er nærmere Gud, end han var, før han havde lært dem. Det er saadanne Udtalelser, der hos ildesindede Modstandere har fremkaldt Beskyldningen for Blasfemi.

1814 blev han Matematiklærer i Annan, hvor han afløste Edvard Irving, der flyttede til Haddington. Mens Carlyle var i Annan, begyndte han at studere Tysk, der den Gang var næsten ukendt i England. Det blev Ind-

ledningen til hans første Storværk: at føre den tyske Literatur ind i den engelske Læseverden. To Aar efter, da han var 21 Aar gammel, flyttede han til Kirkcaldy, hvor han ogsaa var Lærer. Her traf han atter Edvard Irving, og det var her deres Venskab blev stiftet for Alvor. Carlyle skildrer senere Venskabet i følgende Ord: „Han modtog mig med aabne Arme og var fra den Tid en Broder og en Ven mod mig, en saadan Ven, som jeg aldrig før eller siden har haft, trofast i sit Hjerte til sin Død. Jeg kan sige, at to Kejsere kunde ikke have været mere hævet over alt smaaligt i gensidige Følelser, end vi var det. Der var ikke, saa længe vi levede, en Sky imellem os en Dag eller en Time. Velsignet at vinde sig en saadan Ven i denne Verden“.

Dette Venskab var hans aandelige Rigdomskilde under det ensformige Liv i den lille By; samtidig indtræffer dog en yderst vigtig, ja næsten revolutionerende Begivenhed for ham: hans første alvorlige Forelskelse. Genstanden for hans Følelser var en ung, fornem Dame, der hed Margaret Gordon. Han har givet os en Fremstilling af denne Forelskelse i nogle Kapitler i „Sartor Resartus“, og det er rimeligt, at Carlyles berømte Biograf, I. A. Froude, har Ret, naar han antager, at Blumine i „Sartor Resartus“ er en Gengivelse af Margaret Gordon. Det blev kun en Forelskelse; sammenstødende Omstændigheder forhindrede det i at blive mere Mange Aar senere, efter at Margaret Gordon havde været gift med en rig Guvernør, mødte hun og Carlyle hinanden, og Carlyle siger, at hendes Øjne sagde ham næsten rørende: „Ja, det er Dem! Nok om den gamle Historie“.

Lærergerningen tilfredsstillende ham ikke og passede daarligt til hans hidsige, nervøse Natur. 1818 kom han da til det Resultat, at det var bedre at sulte end at fortsætte med denne Skolemestergerning, og resolut forlod han Kirkcaldy; muligvis har den ulykkelige Forelskelse

været medvirkende til, at han har taget denne Beslutning. I det hele taget har denne ulykkelige Forelskelse efter al Sandsynlighed medvirket meget til Carlyles Udvikling i de følgende Aar. Dette er ingenlunde noget enestaaende, det viser sig næsten altid, at en ulykkelig Forelskelse faar en udviklende Indflydelse, idet den uddyber Personligheden og giver det første og afgørende Indblik i Livsværdiernes evige og umaalelige Omfang. Det er en streng og alvorlig Læretid, der nu oprinder for Carlyle. Siden, da Tiden og Fjernheden havde kastet et mildnende Skær over den, omtaler han den dog altid som den ulykkeligste Tid i hans Liv. I Edinburgh havde han ingen Venner; hans indesluffede Natur aabnede sig ikke for nogen. Irving havde en eneste Gang faaet ham til at tale om det, der var ham det sværeste: Kampen for at bevare eller i det mindste faa klaret sit Forhold til den Kristentro, han som Barn var opvokset i. Han havde for stedse mistet den, mente han, og den mest nagende Tvivl, det mest knugende Tungsind beherskede ham ganske. Han havde helt opgivet Theologien, som det først var Meningen, at han skulde studere, og han forsøgte sig med Jura; men den meste Tid brugte han til filosofisk og æsthetisk Læsning. Han læste baade i Kirkcaldy og i Edinburgh en Mængde Bøger. Han har ogsaa en Gang sagt, at et godt Bibliothek er det bedste Universitet. Denne Læsning formaaede dog egentlig ikke at hjælpe ham i hans tunge, sjælelige Kamp. Denne Tid varede tre Aar; „de tre elendigste Aar“, kalder han dem selv. De tilbragtes dels i Edinburgh og dels i Ecclefechan; om Sommeren var han nemlig hjemme hos sine Forældre. Disse saa godt, at der var noget i Vejen med ham; men selvfølgelig formaaede de ikke at yde ham nogen Hjælp; det formaaede ingen menneskelig Magt. Naar Carlyle var hjemme, færdedes han ensomt omkring paa Marken og paa Eggen, fordybet i sine vildsomme, vanskelige

Tanker. Det tjener til Forældrenes og Familiens Ros, at han fik Ro til at føre sin Kamp til Ende; thi det har været en tung Prøvelse og en dyb Sorg for de strengt rettroende, puritanske Skotter at se deres Søn fjerne sig fra den Tro, de ansaa for saa usvigelig sikker og for at være den eneste gyldige.

I „Sartor Resartus“ har han i Omskrivning fremstillet sin Udvikling. Da han er paa Vanviddets Rand, kommer Redningen. Hans egne Ord viser det bedst: „Midt i de menneskefyldte Gader vandrede jeg ensom. Uden Frygt for Mennesker eller Djævelen levede jeg i en stadig Angst, skælvende uden at vide hvorfor. Det syntes mig, som om alting i Himlen og paa Jorden kun var de grænseløse Kæber af et fortærende Uhyre, hvoraf jeg bævende ventede at blive opslugt . . . Fyldt af en saadan Stemning og maaske det ulykkeligste Menneske, der var til, slentrede jeg en Dag gennem en smudsig, lille Gade, da pludselig med eet en Tanke opstod hos mig, og jeg spurgte mig selv: Hvad er Du bange for? Hvad er Totalsummen af det værste, der forestaar Dig? — Døden! Nuvel, Døden og alt, hvad Djævelen kan gøre mig. Lad det da komme! Og medens jeg tænkte saa, fo'r det som en Strøm af Ild over hele min Sjæl; jeg rystede al lav Frygt af mig for stedse. Jeg var stærk, af en ukendt Styrke, en Aand, næsten en Gud. Det er fra denne Time, jeg er tilbøjelig til at datere min aandelige Genfødelse; maaske jeg umiddelbart derpaa begyndte at blive en *Mand*.“

Efter at disse tre Aar var gennemstridt, kommer der en Periode, i hvilken Carlyle er optaget af at finde Udtryk for det, der bor i ham. Allerede fra sin tidlige Ungdom havde han drømt om at blive Forfatter, og han er efterhaanden bleven klar over, at han ikke egner sig for nogen af de almindelige Livsstillinger. Theologien, Lærervirksomheden og Juraen opgav han helt. Men han

var en fattig Mand, der skulde tjene noget for at leve, og han tager derfor imod en Stilling, Vennen Irving skaffede ham, som Hovmester for to unge Rigmandssønner. Denne Stilling havde han i to Aar, og den fik stor Betydning, fordi han derigennem lærte den fornemme Verden at kende; han kom aldrig til at befinde sig godt i den, og særlig var London ham den Gang imod. „En Skotte i London er som en Blomst i et Glas Vand“, siger han. Irving var paa den Tid kommen til London og var bleven *Modepræst* i den Grad, at det Kapel, hvori han prædikede, fyldtes, saa man maatte have Billet for at komme ind, og det var Fyrster og Adelsmænd, der kom der. Irving vilde gerne knytte Carlyle til London, som han selv befandt sig godt i; „Skotland frembringer Mænd, men England udvikler dem“, sagde han, idet han forsøgte at overtale Carlyle til at blive der. Men Carlyle vilde tilbage til Skotlands øde, barske Bjerge, og han drog derop igen. Den nærmest følgende Tid tilbragte han hos en Broder, der bestyrede en Gaard, de havde i Fællesskab. Carlyle havde tjent og sammensparet en Del Penge i den Tid, han var i London.

Edvard Irving havde som nævnt en Tid været Lærer i Haddington. Blandt hans Elever dér var der en Pige, der hed *Jane Welsh*. Hun beundrede i høj Grad Irving, hvad iøvrigt saa mange gjorde; han var imidlertid den Gang forlovet med en Præstedatter fra Kirkcaldy, hvor han jo var Lærer samtidig med, at Carlyle var der. Han vedblev alligevel at besøge Jane Welsh og hendes Moder, der var Enke efter en Læge, og det syntes, som om de Følelser, Edvard Irving og Jane Welsh gensidig nærrede for hinanden, instinktmæssig voksede og udviklede sig til en betydelig Styrke, inden de ret vidste af det. Jane Welsh kendte i Begyndelsen intet til Irvings Forlovelse; men det maatte naturligvis komme til en Forklaring imellem dem, og dermed skiltes deres Vej. Der

har dog muligvis en Tid været et skjult Haab hos dem, idet Irving af økonomiske Grunde var ude af Stand til at gifte sig; men saa fik han uventet Ansættelse som Præst i London. Dermed var Afgørelsen fremtvungen; han forsøgte at faa sin Forlovelse hævet; men det viste sig at være umuligt. Han følte det som sin absolutte Pligt at holde sit Løfte, og til Trods for, at det var ham en Prøvelse saa tung, at den næsten fik ham til at segne, opfyldte han denne Pligt; han giftede sig og drog til London; hans senere Liv er velbekendt og vedkommer kun i ringere Grad Carlyle; de vedblev dog at være Venner Livet igennem.

Bruddet mellem Irving og Jane Welsh havde ikke været skarpere, end at de vedblev at korrespondere sammen ogsaa efter hans Giftermaal. Jane Welsh var i Besiddelse af usædvanlige Aandsevner, og der var tillige Drift og Trang i hende til at faa udnyttet disse. Det er rimeligt, at hun har forhandlet med Irving om Mulighederne herfor, og det er i hvert Fald vist, at han i den Anledning kom til at henvise hende til Carlyle. Deres Bekendskab blev indledet med, at Carlyle af Irving blev ført ind i den Kreds, hvor Jane Welsh færdedes, og skønt han, den fattige Bondestudent, følte sig fremmed i denne finere Verden, tiltaltes han dog saa meget af den Intelligens og Ynde, der var over denne unge Dame, at han overvandt sin Forlegenhed og Ulyst.

Der var nu gaaet Aar siden hans første ulykkelige Kærlighed; den var ingenlunde glemt, men trængt noget tilbage; det er derfor forstaaeligt, at Carlyle, der intet vidste om Irvings personlige Forhold til Jane Welsh fulgte sin umiddelbare Følelse og friede til Jane Welsh. Svaret blev et Afslag. Hun havde endnu sin Skuffelse paa for nært Hold og havde ikke forstaaet at vurdere den Følelse, hun nærede for Carlyle, rigtigt. Hun kaldte den Agtelse; men blev efterhaanden klar over, at der var noget mere

med, noget, der umiddelbart virkede næsten altfor voldsomt paa hende. Ganske naturligt ændres derfor Afslaget til et Samtykke i at blive Carlyles Hustru, naar han en Gang kunde byde hende et Hjem. Dermed havde det nærmest mørke Udsigter, og det vilde formodentlig ogsaa have varet adskillige Aar, inden Giftermaalet var bleven Alvor, hvis ikke en tilfældig Begivenhed havde fremskyndet det.

Blandt Irvings mange Beundrere i London var en Dame, der tilfældig erfarede noget om Jane Welsh; vedkommende Dame kendte ogsaa Carlyle, og hun kom — vist i Tankeløshed — til at omtale Irvings og Jane Welsh's Forhold i et Brev til Carlyle; hun var i den Tro, at Carlyle godt vidste om dette enten fra Irving eller Jane Welsh selv. Det gjorde han ikke, og han fik ved denne Oplysning et noget andet Syn paa Jane Welsh's Opførsel overfor ham. Han var bange for, at det var i Overilse, hun havde indvilliget i at blive hans Hustru, og han tilbød hende derfor Friheden; han forestillede hende desuden, hvad et Ægteskab med ham vilde kræve af hende. „Hvad er jeg og min Faders Hus, at Du skal ofre Dig for min Skyld.“ — Men netop, da hun var nærved at miste ham, følte hun Styrken af de Baand, der knyttede hende til ham, og hun forlangte derfor, at Brylluppet skulde finde Sted saa snart som muligt.

Selve Brylluppet betragtede de begge som en forhadet Ceremoni; det stod den 17. Oktober 1826. Mærkeligt er det at lægge Mærke til, at Carlyle for at berolige sig læste i Kants „Der reinen Vernunft“, og at han umiddelbart før Brylluppet skriver til sin Brud: „Jeg tror, vi tager os det for nær! Bevares vel! Har ikke mange Folk giftet sig før os.“

Det var maaske ogsaa noget af et Vovestykke af dem at stifte et Hjem; thi Carlyle havde ingen sikre Indkomster, og den sammensparede Kapital, han havde, var ubetyde-

lig De to første Aar af deres Ægteskab tilbragte de i Edinburgh; Carlyle havde allerede den Gang begyndt sin litterære Virksomhed; men slet ikke paa det Felt eller i den Form, hvorved han vandt sin Verdensberømmelse. Han havde skrevet en Levnedstegning af Schiller og oversat nogle af Goethes Værker; han havde derved vundet Goethes Venskab og Hengivenhed. Desuden havde han skrevet en Række Artikler til et Leksikon og havde ventet at faa en stadig og nogenlunde vellønnet Virksomhed som Skribent. Dette Haab blev for største Delen beskæmmet, fordi hans Naturs Ejendommelighed mere og mere gav sig til Kende, saa at han kom i Modsætningsforhold til Tidens herskende Smagsretning. En Velynder havde han i Jeffrey, Udgiveren af et anset Tidsskrift.

Skønt Carlyles Anskuelse stred mod de gængse, gav Jeffrey ham Plads i Tidsskriftets Spalter, og han søgte ogsaa paa en taktfuld Maade at afhjælpe Carlyles økonomiske Mangler. Det var dog trods alt særdeles smaat for Carlyles, og da det var billigere at bo paa Landet, fattede de den Plan at flytte ud til en lille Landejendom, som Fru Carlyle ejede. Ejendommen hed *Craigenputtock*, den ligger i en usædvanlig øde og afsides Egn; man har kaldt Craigenputtock for „det tristeste Sted i de britiske Besiddelser“, men selvfølgelig har dette Sted som ethvert andet sin Skønhed. Afsides og ensomt laa det dog, og det at flytte derud var at drage sig bort fra Verden. Carlyle lærte paa sin Vis at elske Stedet, og Ensomheden var han glad ved. Herude er det, at han skaber sin mærkelige Bog „Sartor Resartus.“ Navnet betyder „Den lappede Skræder“, og den har til Undertitel: „Hr. Teufelsdröckhs Liv og Meninger.“ Denne Bog indeholder Carlyles egen Ungdomshistorie i en mystisk Omskrivning, og den fremviser alle hans Ejendommeligheder. Den adskiller sig fra alle andre eksisterende Bøger baade i

Form og Indhold. Den blev derfor ilde medhandlet af Kritikken, og den skaffede ingenlunde Carlyle Verdensberømmelse; men senere, da han havde vundet sit verdenskendte Navn ved „Den franske Revolutions Historie“, fremdroges de Skatte, der laa gemt i dette Førstearbejde. Der er noget kaotisk over „Sartor Resartus“, noget, der vanskeliggør dens fulde Forstaaelse; men der er virkelig dyb Livsfilosofi i den. Den gribende Skildring af hans sjælelige Lidelser er i al sin Ligefremhed uden Sidestykke. Man føler, at den Mand, der har skrevet dette, har været helt igennem ærlig, fri for al Slags Løgn og Forstillelse. Man forstaaer, at han har lært at kende Tvivlens fortærende Virkninger paa første Haand. Hovedindtrykket af „Sartor Resartus“, „Klædernes Filosofi“, som den ogsaa kaldes, er dette: Denne Bogs Forfatter har den sjældne Evne, at han kan løfte alle Forhæng til Side, saa at vi forundrede skønner, at nu ser vi Tingene i deres sande Virkelighed. Naar man i Utilfredshed lægger de mange indholdsløse Skrifter fra sig, der ellers opfylder Verden, kan man søge Erstatning for det, de ikke har kunnet give, ved at ty til denne Bog, der ved sin Fremkomst var saa lidt forstaaet, at den nær ingen Forlægger havde fundet. Den er ikke Carlyles største Værk, langtfra; men den er det første af hans Værker, hvor vi faar et Indblik i hans Væsens Dybde.

II.

Manddomsgerning.

I Sommeren 1834 flyttede Carlyles til London. Ensomheden ude paa Craigenputtock blev omsider uudholdelig for dem, saa de fik det Fortvivlelsens Mod, der skulde til for at vove Springet. Under Forsøgene paa at finde en Forlægger til „Sartor Resartus“ havde Carlyle været i London, og derved var hans længe nærrede Planer blevet styrkede, saa de blev omsat i Handling. De kom til

at bo i Cheyne Row, Chelsea, hvor de saa boede Resten af deres Liv. De usikre Udsigter havde hos Carlyle fremkaldt nogle ubestemte Planer om at forsøge sig i Amerika eller et andet af de oversøiske Lande, hvis alle Sunde vilde vise sig lukkede. Saa vidt kom det ikke. Carlyle har selv en Gang sagt, at hvad der er Sandhed og Livskraft i, kan ikke gaa til Grunde, man kan saa for Resten gøre med det, hvad man vil, og dette syntes at bekræftes af hans egen Skæbne.

Han havde en ubetydelig Pengesum som en Slags Reserve, og i Tillid til denne gav han sig i Lag med det Kæmpearbejde, der med eet Slag forvandlede ham fra en næsten ukendt skotsk Bondestudent til en verdensberømt Forfatter. Dette Arbejde var en poetisk, filosofisk Bog om den franske Revolution. Der var mange samvirkende Aarsager, der førte ham netop til dette Emne. Han var, maa vi huske, allerede den Gang en moden Mand, der havde sine opgjorte Meninger om Verdenshistoriens evige Love. Det var hans absolutte Overbevisning, at Retfærdigheden var den bærende Idé, og den, der ringeagtede Retfærdigheden, vilde faa Følgerne deraf at føle. Nu betragtede han det gamle franske Samfund som den største Forhaanelse af Retfærdigheden, Verden havde været Vidne til. Det stod derfor som noget ligefremt, selvlølgelig, at dette Samfund *maatte* gaa til Grunde. Selv de voldsomste Midler blev berettigede for at udslutte noget saa naturstridigt. Det vil til enhver Tid og ethvert Sted gaa et Samfund som det franske, netop saadan, som det gik dette i Revolutionen.

Carlyles forberedende Arbejde var overvældende; han gennemlæste Bunker af Bøger og Haandskrifter, som hans Ven *Stuart Mill* skaffede ham. Dette indesluttede, strenge Arbejde stillede store Krav til hans Taalmodighed, og det er værd at lægge Mærke til, hvad Carlyle, *Arbejdets Apostel*, selv i sit inderste Hjerte mener om Arbejdet,

som han ofte nok har lovprist som Menneskets eneste Vej til Lykkefølelsen. Vi kan tilfældigvis faa disse hans lønlige Tanker at vide, idet hans Biograf, I. A. Froude, der fik overladt alle Carlyles Papirer, har meddelt et Ud-drag af hans Dagbøger; det hedder deri: „Den 1. Jan. 1855. Klokken har lige slaaet tolv, den sidste Time i 1854, den første i det nye Aar. Klokkerne ringer sørgeligt for mig. Min Hustru er syg, jeg selv har hele Dagen i *frugtesløs Slid læst og læst* om den 6te Oktober i Versailles. Fremtiden er sort, den nærværende Tid umild. Jeg er syg i Sindet og legemlig træt. — Min første Ven, Edward Irving, er død: jeg er venneløs eller saa godt som. Min Bog gaar ikke fremad, skønt jeg slider mig dødtræt med den. Hvorfor skulde jeg sige: „Fred, Fred“, naar der ingen Fred er. Maatte Gud dømme mig strengt til at gøre eller taale, hvad der er Ret for mig i den Del af Tiden, der er mig tilmaalt. *Lad mig ikke fortvivle*. Nej, jeg gør det heller ikke i Almindelighed. Nok i Af-ten, for jeg er *træt*. Fred være med min Moder og alle mine kære, der endnu er i Live! Hvilken støjende Tomhed er ikke denne Verden.“

Den Mand, der taler saadan, har af Erfaringen lært, hvad vedholdende strengt Arbejde betyder, og naar han desuagtet i anden Sammenhæng kan lovprise Arbejdet som det eneste Middel, der kan holde Livsmodet oppe i et Menneskes Sind, forstaar vi, at der maa være sand Glæde at finde netop i dette tilsyneladende uudholdelige.

Edward Irving, som han nævner i den citerede Dag-bogsoptegnelse, havde han kun set et Glimt af, efter at deres Veje for adskillige Aar siden var skiltes. Han døde i Glasgow i December 1834. Hans Udvikling førte ham ud i det sekteriske og sværmeriske, og det er ejendommeligt, at han selv i sin allersidste Tid forstod, at denne Udvikling var uheldig, og at det vilde have været en Lykke for ham, om han havde bevaret et nøjere Forhold

til Carlyle. Han siger selv: „Jeg skulde have holdt mig nærmere til min Ungdomsven Thomas Carlyle“. Jane Welsh Carlyle skal have sagt om Edward Irving: „Der var ingen Tungetale bleven, om jeg var bleven hans Hustru“. Det er en Hentydning til den irvingianske Sekts meget omtalte Efterligning af den første Menighed, og det kan tages som et Udtryk for, at ogsaa hun har haft den Opfattelse, at Irvings oprindelige sunde Natur var kommen paa sørgelige Afveje.

Naar Carlyle til sit Udbrud: „Jeg er venneløs“, ligesom undskyldende tilføjer: „eller saa godt som“, har han sikkert dermed tænkt paa John Stuart Mill og Leigh Hunt, to Mænd, der nu er verdensberømte, og som paa den Tid var unge og meget interesserede. De kom begge i Carlyles Hjem i Chelsea. De har utvivlsomt været til Hjælp og Trøst for ham under det opslidende Arbejde, der optog al hans Tid og alle hans Kræfter. Skønt hans økonomiske Kaar var yderst slette, afslog han et Tilbud, som Chefredaktøren for *Times* gav ham om Arbejde ved Bladet. I mange Maaneder arbejdede han paa sin Bog; han skildrer selv, hvordan han gik frem: Hovedarbejdet var Læsning; han skrev kun, naar han var i Aande; det var mere digterisk end videnskabeligt, det, han skrev, og derfor fik det netop sin Værdi.

I Februar 1835 var første Bind af „Den franske Revolutions Historie“ færdig. Da er det, som Glæden over det lykkeligt tilendbragte Arbejde med eet Slag tilintetgøres. Naar man rigtig sætter sig ind i, hvad det hele har været for Carlyle, forstaar man saa godt, hvor forfærdeligt den Tildragelse, der indtraf, maatte ramme ham. Stuart Mill, der var meget interesseret i Carlyles Arbejde, laante det færdigtskrevne Manuskript, og derefter laante han det atter ud til Mrs. Taylor. Hun læste i det om Aftenen i Sengen og lagde det skødesløst fra sig, saa at Tjenestepigen om Morgenens brugte det til at tænde Ild

ved. Carlyle fortæller i sine Dagbøger, hvorledes han fik Ulykken at vide. Den 6te Marts om Aftenen blev der banket hæftigt paa Døren, og Mill traadte ind bleg som et Lig, ude af Stand til at tale. „Hvad fejler Dig, Mand“, sagde Carlyle til ham. Baade Carlyle og hans Hustru frygtede saa meget for at høre, hvad der kunde være hændet, at det næsten var dem en Lettelse, da de fik Sandheden at vide. Mill blev siddende i flere Timer, og saa længe han var der, afledede Synet af hans utrøstelig Sorg Carlyles Tanker fra den fulde Forstaaelse af, hvad det skete betød. Denne Bog, der nu var brændt, var skrevet, naar han var i Aande; den kunde slet ikke skrives om igen paa den Maade. Ulykken var uoprettelig; der var ikke hos noget menneskeligt Væsen Trøst at hente. Den paafølgende Nat tilbragte Carlyle i dyb Fortvivlelse, der dog endte med, at han Morgenen efter kunde skrive: „Det er, som min usynlige Skolemester havde sønderrevet min Stilebog og sagt: Nej, min Dreng, Du maa gøre det bedre. Hvad kunde jeg andet end tie og adlyde, adlyde og tro, det var det bedste. Til Arbejde igen! Og o, maatte Gud være mig naadig; thi denne Jord er ikke mild.“

Den sørgelige Begivenhed blev iøvrigt ellers ikke omtalt for ikke at gøre Mill mere nedslaaet derover, end han var. Kun i nogle Breve til sin mest afholdte Broder, John Carlyle, omtaler Carlyle det brændte Manuskript. Og i disse Breve forekommer atter Udtrykket om Skolemesteren, der har revet Stilebogen itu, saa det er tydeligt, at denne Forestilling har været en Tilflugt for Carlyle. Den vidner smukt om en ædel Ydmyghed.

Carlyle kastede sig paany over Arbejdet og skrev i forholdsvis kort Tid et nyt første Bind, der efter hans eget Udsagn dog savner noget af den hjertegribende Varme der var over det førstskrevne. Vi kan ikke kontrollere, om dette Indtryk er personligt, eller om det brændte Ma-

nuskript var bedre; men den Bog, vi kender som Carlyles „Revolution,“ er saa god, at vi ikke har Grund til af den Aarsag at beklage det sørgelige Tilfælde. Det er ikke en historisk Skildring blot, men et digterisk Maleri, der lader os se Revolutionens Oprin og dens ledende Mænd. Og dette er ikke alt; men ind mellem det historiske Stof har Carlyle fremsat sine dybe, vidunderlig ægte og sande Tanker om Menneskelivets Kaar og Kræfter. Den ene Gang efter den anden standsede man Læsningen med undrende Forstaaelse af, at her taler en Mand, der gennem sit eget Livs dyrt købte Erfaringer har vundet Klarhed over meget af det, der er dunkelt for de ærlige, sandheds-søgende Naturer, og som de overfladiske Mennesker i deres Blindhed ikke har set. Nogle enkelte Eksempler vil vise det, og det kan ellers anbefales alle at læse „Den franske Revolutions Historie“, der er oversat paa Norsk af V. Troye. Efter at have paavist, hvorledes det er lykkeligt for et Folk, om dets Aarbøger er tomme, da Historien, som den i Reglen fortælles, kun handler om de Ting, der har været til Ulykke for Folket, fremsætter han følgende Billede, som enhver let kan overføre:

„Egen vokser stille i Skoven i tusinde Aar; først naar Skovhuggeren kommer med sin Økse, høres der et Ekko gennem Ensomheden, og Egen melder sig, idet den med et langtlydende Brag *falder*. Hvor stiltfærdigt var ikke Egenødden plantet, strøet ud fra den ustadige Vinds Skød. Og naar vor Eg blomstrede eller iførte sig sit Løv — dens glade Begivenheder — hvad Raab var der da! —

Det er saaledes overalt, at det dumme Rygte snakker, ikke om, hvad der blev gjort, men hvad der blev gjort ilde eller ikke gjort; og den dumme Historie (altid, mer eller mindre, det skrevne forkortede Udtog af Rygtet) ved saa lidt, som ikke lige saa godt kunde have været ukendt.“

Lige saa veltruffen og sand er hans Paavisning af, at

det nytter ikke at vedtage Bunker af Papirslove, der skal forbedre Verden, naar Menneskene helt undlader at tænke paa at forbedre sig selv enkeltvis. Næsten genialt udtrykker han dette, ved at sige om *Menneskerettighederne*, at de helt glemmer at regne med Menneskekræfterne. (I den engelske Tekst er der et Ordspil mellem „Mights of man“ og „Rights of man“). Det er typisk, at Carlyle allerede her saa stærkt fremhæver dette. Han blev nemlig sit Liv igennem ved med kun at agte dem, der regnede med Tingenes Realitet, og alle Arter af taagede Teoretikere og drømmende Idealister foragtede han som Daarer.

„Den franske Revolutions Historie“ blev færdigskrevet den 12te Januar 1837, og da Carlyle havde skrevet de sidste Ord, sagde han til sin Hustru: „Jeg ved ikke, om denne Bog er noget værd; men det ved jeg, at Verden ikke i 100 Aar har faaet en Bog, der kommer mere direkte fra et levende Menneskes Hjerte. Lad saa Verden gøre med den, hvad den vil.“ Den Modtagelse, den saa fik, da den først kom ud og blev læst, var enestaaende. Fra den Tid af var Carlyle en anerkendt Mand.

Men inden Bogen skaffede ham Indtægter, var hans sidste Penge forbrugt, og der havde atter været alvorlig Tale om Amerika, hvor han bl. a. skulde have holdt Foredrag. Dette kom nogle af hans Venner for Øre, og de fik derved Idéen til at opfordre ham til at holde en Række Forelæsninger i London. Efter mange Vægringer gik han ind derpaa. Han var bange, at han ikke kunde tale, og han vilde ikke læse op af Manuskript. Han viste sig imidlertid at være en ualmindelig Taler, der ved sin umiddelbart fængslende og indtrængende Tale vandt Beundrere og Venner.

Han holdt adskillige Foredrag, og det er enkelte af dem, en sammenhængende Række, der nu findes i den berømte Bog: „Helte og Heltedyrkelse“. Den foreligger

i norsk Oversættelse og kan anbefales til alle, der holder af sandfærdig personlig Fremstilling af Historien. Den er meget mere end et historisk Andenhaandsarbejde; den bærer et umiskendeligt Spor af sin Forfatters geniale Aand. Det er sagt om den Bog, at den vil bære Carlyles Navn til den seneste Efterslægt, og det er en Kendsgerning, at den aarlig sælges i Tusinder og atter Tusinder af Eksemplarer. Den næste store Opgave, Carlyle tog op, var at give en Skildring af *Oliver Cromwell*, hvem han betragtede som en typisk Repræsentant for den Art af Regenter, han særlig satte sin Lid til. Han delte nemlig ikke sin Samtids gængse Opfattelse af det demokratiske Folkestyre som det eneste saliggørende. Hans Stilling overfor dette og alle andre sociale og politiske Spørgsmaal vil man bedst faa Oplysning om ved at læse en Bog, som han kalder „Past and Present“, Fortid og Nutid“ eller „Svundne Tider og ny“, som Uffe Birkedal kalder den i sin Oversættelse. Denne Bog indeholder et — ganske vist ensidigt, men alligevel — underligt dybt og ægte Syn paa Samfundets Styrelse og paa Menneskelivets almindelige Kaar. Det er med den som med alle Carlyles Bøger: man føler sig ved Læsningen overtødt om, at den Mand, der taler til en fra disse Blade, har set helt ned i de dybeste Lag af Menneskesjælens Kræfter og forstaaet, at meget af det, der har vundet Yndest og Anerkendelse i hans Samtid, bygger paa helt falske Forestillinger om Menneskelivets Love. Med en Blanding af Indignation, Ironi og Begejstring bryder han Staven over de teoretiske Politikeres Formler, hvad enten disse former sig som Tvangslove eller som Frikonkurrence. Med uimodstaaelig Kraft indskærper han den Sandhed, der hans Liv igennem var Hovedsagen for ham, den, at Verden styres *retfærdigt*. „Nu som i Tidernes Morgen bor Gud midt i Verdens hvirvlende Vind, og Verdens Sjæl er *Retfærdighed*.“ Han vender sig Gang paa Gang mod

den i hans Øjne ørkesløse og aandløse Jagt efter Lykken. „Naar Natten en Gang kommer, saa er al vor Lykke og Ulykke borte, forsvundet, henvejret, som en Ting der *har* været. Den eneste Lykke, som en brav Mand nogen Sinde har brudt sig om, er Lykken til at faa sin Gerning gjort . . . Det første og sidste Evangelium i denne Verden er dette: *Kend din Gerning og gør den!* De gamle Munkes Ord: „Laborare est orare“, „at dyrke Arbejdet er at dyrke Gud“, gælder lige saa vel i vor Tid som i Middelalderen.

Det Arbejde, han anviser, gaar ud paa at forbedre Kaarene for Menneskers Liv her paa Jorden, og den Opgave er vanskelig; men det er en stor Opgave altid. „Denne Opgave vil tage dit Liv og dine Børns og Børnebørns. Men hvorfor blev Livet skænket os uden just til saadanne Opgaver? Udslet derfor Ordet „umuligt“ af Bevidstheden og slut sammen i en fast organiseret Hær, der rummer Arbejdere, Arbejdsgivere, Profeter, Digttere og Konger, alle ædle Mennesker, og gaa med ubetvingeligt Haab og sejrrigt Mod Fremtidens Kamp i Møde.“ Dette stemmer godt overens med Carlyles egne Erfaringer, saaledes som han udtrykker dem ved gentagne Gange i Breve til sine Venner at citere Goethes Sang: „Die Zukunft decket Schmerzen und Glück“ (Fremtiden skjuler i sig Sorgen og Glæden). I Carlyles Gengivelse paa Engelsk hedder Stutningslinien: „Work and despair not“, „*Arbejd og fortvivl ikke.*“

Foruden de hidtil nævnte Bøger skrev Carlyle i de følgende Aar en Række større og mindre Værker om historiske, filosofiske og sociale Spørgsmaal. Hans samlede Værker fylder 30 anselige Bind. Det mest omfattende af hans senere Arbejder er Bogen om Frederik den Anden af Prøjsen. Den kostede ham 13 Aars møjsommeligt Arbejde og er et uforkasteligt Vidnesbyrd om hans Arbejdsevne; men Carlyles bedste Bøger er utvivl-

somt de første, der har den friske Oprindelighed som et umiskendeligt Vidnesbyrd om, at de er Redskaber for en profetisk Forkyndelse af ny og ædle Tanker. Den, der vil lære Carlyle at kende, skal læse „Sartor Resartus“, „Den franske Revolution“, „Helte og Heltedyrkelse“ samt „Svundne Tider og nye“. De tre sidstnævnte er oversat paa Norsk og Dansk og altsaa tilgængelige ogsaa for ikke-engelskkyndige Læsere.

III.

Alderdom og Eftermæle.

Carlyles Liv forløb udvortes set regelmæssigt, da han først gennem „Den franske Revolutions Historie“ havde vundet Anerkendelse og tillige forbedret sin økonomiske Stilling. Hans Familieliv kan ikke kaldes lykkeligt i almindelig Forstand, og særlig kastede hans og hans Hustrus stadige nervøse Sygdomstilstand alvorlige Skygger derover. Det indbyrdes Forhold imellem dem forstyrredes tillige en Tid af ulykkelige, sammenstødende Misforstaaelser, og da Efterverdenen gennem Carlyles Bog „Reminiscences“ og gennem hans Hustrus Breve fik dette at vide, gav det Anledning til bitre Stridigheder, der ikke er helt hendøet endnu. Dette skal imidlertid ikke gøres til Genstand for indgaaende Behandling her, hvor Hensigten har været at skildre Carlyles Udvikling og den Gerning, han kom til at øve samt paavise dennes overmaade store Rækkevidde ud over Fremtiden.

Da hans Hustru 1866 døde, forstod han, hvad hun havde været for ham, og den Gravskrift, han satte over hende, vidner, uden at det er filsigtet, paa en fuldt ud troværdig Maade, om at, selv om der har være Misforhold imellem dem, har der dog været en mere end almindelig rig Kærlighed som Grundlag. Hun blev begravet i sin Faders Grav paa Haddington Kirkegaard. Paa

Ligstenen stod i Forvejen Faderens Navn, og neden under dette tilføjede Carlyle:

„Her hviler nu ligeledes Jane Welsh Carlyle, gift med Thomas Carlyle, Chelsea, London. Hun var født i Had-dington den 14de Juni 1801, som eneste Datter af den ovenfor nævnte John Welsh. I sit skønne Liv havde hun mere Sorg end de fleste, men ogsaa en blid Uovervindelig-hed, en Forstandens Klarhed og et ædel Hjertets Be-standighed, som er sjælden. I fyrretyve Aar var hun sin Mands trofaste og kærlige Hjælperske, og ved Ord og Gerning ansporede hun ham utrættelig, som ingen anden kunde det, til alt, hvad han har udrettet eller forsøgt at udrette, som havde noget Værd. Hun døde i London den 21de April 1866, og, da hun pludselig blev ham berøvet, var det, som om hans Livs Lys gik ud.“

Sine sidste Aar anvendte Carlyle til at nedskrive sine Minder, der findes i Bogen „Reminiscences“; men han vedblev at følge med i Dagens Spørgsmaal uden nogen Sinde at tage aktiv Del i Politik. Han stod udenfor alle Partier, og hans hvasse Pen vendte sig imod dem alle. Da han var en gammel Mand, var han dog saa aner-kendt, at Disraeli tilbød ham en høj Orden; men han af-slog den med den Motivering, at han ikke havde gjort sig fortjent til den. Han vedblev til sin Død at hedde slet og ret Mr. Thomas Carlyle.

Han døde den 5 Februar 1881; man vilde have be-gravet ham i Westminster Abbey, blandt Englands store Mænd; men i hans Testamente stod der en udtrykkelig Ordre om, at han vilde begraves paa Kirkegaarden i Ecclefechan, hvor hans Slægts Gravsted er, og saadan blev det.

J. A. Froude, der i Carlyles sidste Aar var hans sta-dige Omgangsvæn, var med til at ordne Begravelsen, og han skildrer den særdeles gribende: „Liget blev sendt med Toget til Skotland; to af hans Venner og jeg fulgte

med samme Tog. Vi ankom til Ecclefechan en kold, trist Februardag, en Morgen ligesom den han selv beskriver, da han lagde sin Moder til Hvile i den Grav, hvor han nu selv skal hvile. Der var falden Sne, og Veje og Marker var svøbt i et hvidt, flagrende Klæde. Vognen med Kisten stod ene paa Stationen, og ingen tog sig af den; man tager det ikke saa højtideligt i Skotland, og Mangelen paa Hensyn her havde intet usædvanligt over sig. Men Synet af den sorte, sneplettede Kiste, der stod saa forladt, var smerteligt, og for at undgaa det i de tre Timer, der var at vente, gik vi op til *Mainhill* (Carlyles Barndomshjem), et Boelssted lidt uden for Ecclefechan, hvor han havde tilbragt sin Barndom og sine Universitetsferier. Jeg havde set *Mainhill* før, men mine Ledsagere havde ikke. Tankerne vældede ind paa os ved at staa her, hvor Carlyle har leget ligesom de Børn, vi nu saa her. Da Tiden var gaaet, vendte vi tilbage til Kirkegaarden, hvor der havde samlet sig en lille Skare af den nærmeste Slægt. Begravelsen var nemlig ikke offentliggjort. Paa den simple skotske Vis blev Liget sænket i Graven uden Ceremonier af nogen Art. Jeg kunde ikke lade være at sammenligne dette med, hvad der vilde være hændet, om Tilbudet fra Westminster var blevet modtaget, og jeg syntes et Øjeblik, at det var trist, at dette ikke var sket. Kirkegaarden var som befolket med Spøgelser. Rundt om var der Gravstene med Navne paa de gamle Folk fra Ecclefechan, om hvem jeg havde hørt ham fortælle saa meget. — „Ikke paa denne Maade“, tænkte jeg et Øjeblik, „burde Skotland have lagt sin bedste og største Søn i sit ensomme Hvilested. Men det var kun et Øjeblik. — Det var sket, som han selv havde ønsket det. Alle de, han havde elsket mest, var begravet saadan. Det var naturligt, saadan som det var. — Det var forbi, og vi overlod ham til Hvilen.

I fremtidige Aar, i fremtidige Aarhundreder vil Frem-

mede komme fra fjerne Lande – fra Amerika, fra Australien, fra Ny Zeeland, fra enhver Ø og ethvert Fastland, hvor det engelske Tungemaal tales, for at se det Hus, hvor Carlyle blev født, og den Græstørv, hvorunder hans Støv hviler. Skotland vil rejse et Monument paa hans Grav; men intet Monument er nødvendigt for ham, der har skabt sig et uforgængeligt Minde i Hjertet af alle, for hvem *Sandheden* er det kæreste af alt.“

Froudes Ord er vidtrækkende, og fremtidige Aarhundreder vil vise, om de gaar i Opfyldelse; men allerede nu kan det siges, at Carlyles Betydning er uomtvistelig. Hans Navn nævnes dagligt i engelske Blade og Tidsskrifter, og der er sagt, at siden 1850 har der ikke levet en tænkende engelsk Mand eller Kvinde, som ikke direkte er paavirket af Carlyle. Han er kendt og anerkendt af sit Folk; men han fortjener at være kendt langt videre ud.

Johan Otto Kyed.

Modersmålets Herlighed.

Det lyder som en Gåde, at *Sproget* skulde være det, som bærer Menneskers Sjæleliv, for vi ved, at et Menneskes Aand kan paavirke og paavirkes ad andre Veje end Ordets; og vi kender Mennesker, som aldrig nåede at give deres indre Liv et fuldgyldigt Udtryk; et lille kønt Vers af Stuckenbergs er om dette:

For to, som elsker hinanden,
 kan læge de ondeste Saar,
 blot ved at se på hinanden
 og stryge hinandens Haar.

Men er det sådan for den enkelte, hvor underligt forekommer det os så ikke, at for et helt Folk skulde

Sproget have en endnu stærkere Kraft; om Tysken siger Grundtvig i 1864 i Digtet „Budstikke i Højnorden“:

Han vier ind med Brand og Baal
vort Lykkeskib, vort Modersmaal,
til alle Helveds Piner.

altsaa: For det danske Folk skulde Modersmålet føre dets Lykke; var det måske samme Skib, som en Gang bar Kong Skjold, den sagnhistoriske Grundlægger af Danevælden. —

Udfra denne Grundtvigs Tankegang er Højskolen gjort til den Skole, hvis Mål er Dannelse på Modersmålet.

— — —

Et Ord er jo tomt, sålænge dets Indhold ikke har lukket sig op for en, det vil atter sige, sålænge man ikke i sit Liv har haft Brug for det; det kan være et enkelt Fællesnavn, et Personnavn, et hvilket som helst Ord; i 1905 oplevede det norske Folk hvad det Ord: Norge indeholdt; vi gjorde det samme med vores Lands Navn i 1864; der er ogsaa nogle nu, som med eet forstår det Ord Belgien; — men det er på alle Områder sådan; fra det højeste til det mest dagligdags; mon der er mange, som ikke mener om sig selv, at de er *gode*: og så kan det dog ske, at Livet fordrer så meget af en, at man først da forstår, at nu gælder det, nu skal man tage Livtag med det Ord, for ligesom at få dets Velsignelse; jeg tror ogsaa, at når Christus skulde have et almindeligt Menne-skenavn, så var det fordi det er nødvendigt for os at kunne *nævne* det, som har Værdi eller Kraft for os; og i det Navn skulde alle Jordens Slægter velsignes.

Ser vi det sådan, så begynder det at dæmre for os, at Lykken måske kan ligge i et Navn, og alle Ord er jo Navne. — —

Nogle Ord fra en af vore Sange, som er mest elsket, lyder både som en Velsignelse og en Bøn, det er disse:

Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 sødt i Liv og sødt i Død,
 sødt i Eftermælet —

for at forstaa dem rigtigt er det nødvendigt at faa hele Ordet „sødt“ ind i sit Hjærte; det begynder som alle Ord med at betegne noget „materielt“, en Smagsfornemmelse, men denne Velbehagsfølelse fører man over paa det sjælelige; hos Grækerne kunde man endog sige, at Krigen var „sød“, og sådan er det kommet ind i den danske Oversættelse af Iliaden; i Prækerens Bog står, at „Lyset er *sødt*, og lysteligt er det for Øjnene at se Solen“, der betyder det altså noget så stærkt som *herlig*, i det daglige Sprog når det sjældent videre end „yndig“, f. Eks. en sød Pige.

Men tænk på Salmedigtningen, især da Brorson: „I denne søde Juletid“, „det søde Himmerig“, „Søde Jesus“, og så på Ordene i „Hvad Solskin er for det sorte Muld“:

Trods Mørkets Harne
 i Stråle-Arme
 af Lys og Varme
 er Dansken sød,

hvor jeg forstår „Dansken“ som Sproget (altsaa udtalt med „Stød“); i mere jævn Tale vil det altsaa sige, at vort Modersmål er herliggjort ved Oplysning og Hjærtevarme, hvor stærkt saa Mørkets Magter vil rase imod det, f. Eks. hvormeget Tyskeriet vil søge at forringe det.

Med hele denne Baggrund for „sød“ griber Omkvædet i Modersmålssangen os som det stærkeste og inderligste Udtryk vi overhovedet ejer for Følelsen af Herlighed.

Der er det svære ved at lade sig gribe af Aandens Virkelighed, at denne Virkelighed så ofte er usynlig; mange kræver Håndgribeligheder for at *forstå*, ikke alene for at tro.

Det følgende er da „Beviser“ for en sådan Aandens Virkelighed i Modersmålet.

I 1826 var Grundtvig blevet idømt Censur efter at en Injurieproces var gået ham imod; han havde i sin Forargelse over en af Universitetets teologiske Læreres Mangel paa barnlig Tro, som han opfattede som en fornuftstridig Fornægtelse, benyttet altfor stærke Ord i et Skrift mod denne Mand; Manden var Professor H. N. Clausen, og Skriftet hed Kirkens Genmæle.

Denne Censur pinte Grundtvig meget; og da nogle af hans Venner i 1837 opfordrede ham til at holde en Række historiske Foredrag, sagde han nej, med den Motivering, at han ikke kunde føle sin Mund fri så længe hans Pen var bundet; men han havde Fortalere i de højeste Kredse, og mellem Jul og Nytaar s. A. fik han underhånden Meddelelse om, at Censuren var ophævet; i Schrøders Bog om Gr.s Liv og Gærning fortælles, at det endog var på selve Juleaften; den følgende Nat skrev Grundtvig Sangen: „Moders Navn er en himmelsk Lyd“; kan man tale om, at Mennesker kan *henrykkes*, så gælder det her; det Sprog som han havde skrevet sine Salmer i, som han følte sig som Tjener for, som for ham *var* Danmark, fordi alt dansk Liv var i det! dette Sprog var atter kommet til ham uden Menneskelænker; han havde oplevet, at det var sødt i Nød, nu blev det atter sødt i Lyst; det var Herlighed over Herlighed; --- det, som kan forekomme os, der har så lidt Kærlighed i vort Liv, som en flad, og maaske smagløs, Sammenligning i Verset:

„Ti du er mig Fader og Moder,
— saa synges fra Strand til Strand, —
langt mere end Søster og Broder,
thi du er mit Fædreland“ —

det gjaldt for ham, fordi han havde sit *Liv* i det. —

Det *er* altsaa „Lykkeskibet“.

Ja ja, siger vi, Grundtvig var nu noget for sig; det er nok fordi vi andre ikke er som han; men Misforholdet er ikke fordi *han* ikke var retvendt.

Andre, som lignede ham meget lidt, har oplevet det samme —:

Johannes Ewald laa og skulde dø; denne værkbrudne Synder, som aldrig havde holdt sig fra at styrte sig i Afgrundene i sit eget Væsen; han, der havde så mægtige Kræfter i sig, som han kun kunde bruge i sin lidelsesfulde og lidenskabelige *Digting*, men aldrig i sit *Liv*; fattig, fornedret og i Sjælen ene; *han* var ved at gøre sit Regnskab op; og det stod daarligt til med ham; så fandt han med eet Vejen i sig selv, som han aldrig havde set uden når han krydsede den, og al Elendigheden faldt af ham i det han skriger til Gud; — Synd og Død! det var hans Lod; da kalder han som Fædrene i Norden på Hvide-Krist, Helten fra Golgatha, Stridsmanden med det røde Vikingskjold, Spydsvingeren, som skulde fri ham fra den sidste store Trængsel:

Uldrust dig Helt fra Golgatha,
løft højt dit røde Skjold,
ti Synd og Død, du ser det ja,
angribe mig med Vold.

Hvem tvivler om at han fik Freden i de Ord?
Se, *Lykkeskibet* som fører de levende og de døde!

— — —
Og se nu, i dette Aar som i Aaret der gik; der er et andet Skib, som sejler med et lille Folk om Bord; det kan ikke rammes af Granater eller på nogen Vis bores i Sænk; det er vel selv rustet til Krig, så det altid er rede, og bygget ved et Vidunder, så det bliver stærkere for hvert Angreb der føres imod det:

Sønderjyderne bæres af deres Modersmaal gennem alle Lidelser, gennem Døden!

— — —
Måtte vi alle forstå at leve i Fædrenes Mål med Fædrenes Aand, for at nå til sammen at kunne „bære vor

gamle Moder ind i den nye Dag“ — da havde vort Liv Ret til at leves, som en Modvægt til alle dem, som nu Uretten dræber!

Antvorskov Højskole, Novbr. 1915.

Vilh. Saxtorph.

Skåningernes „Skifte“.

I.

I et af sine Foredrag om Sønderjylland siger Historikeren A. D. Jørgensen; „Vi maa søge Oprejsning for de store Tab, vi i Tidens Løb har lidt. Skåne og Norge kan vindes tilbage i et stadig inderligere Samliv mellem de nordiske Brødefolk; men dette kommer ikke af sig selv, det maa blive en bevidst Folkesag at fremme det ad alle de Veje, som maatte frembyde sig. Vi trænger til nye Tilgange i vort Aandsliv, vi trænger til Modsætninger, til Paavirkninger, til selv at paavirke andre.“

Hvis A. D. Jørgensen har Ret her, og det er der for mig ingen Tvivl om, da gælder det at knytte rige og stærke Forbindelser med vore fraskilte Lande, ikke alene Sønderjylland, men ogsaa Norge og Skåne, der med sin danske Fortid har mange Betingelser for at kunne blive det Bindeled, der bedre og inderligere end før kan knytte Forstaaelsens Hjertebaand mellem Gustav Adolfs og Selma Lagerlöfs stolte og skønne Sverige med de fine lyse Birke og saa H. C. Andersens Svanerede, Landet med de „brede Bøge“, hvor Fru Inge rejste de tvende Kirketaarne, og Grundtvigs Venner byggede deres Højskoler.

Meget tyder paa, at der nu, efter at Norge for ti Aar

siden blev et selvstændigt Rige, i alle tre Folk er blevet mere aabent Øre for Talen om at samvirke ved at løse fælles Opgaver, som synes et enkelt af Brødrfolkene for store

Der var udulgt Glæde i alle tre Lande, da Nordens Konger med deres Udenrigsministre for et Aar siden mødtes i Malmø for i Fællesskab at drøfte vanskelige Spørgsmaal i en alvorlig Stund, mens næsten hele vor Verdensdel stod i Brand, og Kanonerne drønedede i Øst og Vest. Det er en Jerntid, vi lever i. Vor store, stærke Nabo mod Syd bruger Jernet baade til krigeriske og fredelige Formaal. Mangen en tysk Soldat bærer Jernkors som Ærestegn paa sit Bryst og Jernpenge som Værdimaaler i sin Lomme.

Og „Jernalderen“ varer fremdeles ved. Nu taler Vaabnene ogsaa højlydt i Syd, mens Norden tier.

Maatte det Krigen igennem og længere frem passe, hvad den norske Digter, Jonas Lie, skrev for et halvt Hundrede Aar siden:

„Midt i en Jerntid, som ikkun tror
den Magt, som Vaabnene vinder,
du ligger rolig, du høje Nord,
i Aandens Solllys og skinner:
Din Storhed er ej Guld og Pragt
og ej Kanoners Torden,
du er en stille Verdensmagt
for Hjertets Sag paa Jorden.“

Efter Mødet i Malmø blev der mindet om et andet Møde mellem Nordens tre Konger. Det var i Sommeren 1101; men da var det gamle Kongshelle valgt som Mødested. Her, hvor de tre Riger grænsede sammen, taltes Kongerne først ved i Enrum, derpaa sammen med deres Mænd.

Det blev affalt, at Lund, som allerede Knud den Store havde tænkt at gøre til „Nordens London“, skulde være

Ærkesæde for hele Norden. I lange Tider havde der været Ufred mellem Norges og Sveriges Konger. Paa dette Møde endte Stridighederne. Svenskekongens Datter skulde være Fredspantet og ægte Nordmændenes unge Konge, Magnus Barfod. Hun hed Margrethe og fik nu Tilnavnet Fredkulle („Fredspigen“). Senere, da Kong Magnus døde, blev hun gift med Kong Niels i Danmark. Folk syntes, at det var et sjældent Syn at se de tre Konger sammen. Svenskekongen, Inge, overgik de andre i kongeligt Væsen, Erik Ejegod var den fagreste Mand at skue, og Magnus den mest ridderlige; „men alle var de dog fagre, kongelige og ordsnilde Mænd.“

Det var en stolt Stund i Nordens Historie, da disse Aftaler blev truffene paa norsk Grund ved Rigernes gamle Grænse. Lund blev intet London; men snart efter Kongemødet fik Byen sin prægtige Domkirke og blev i de følgende katolske Mandsaldrer, indtil Reformationen, hele Nordens kirkelige Midtpunkt.

Dermed er Skåne ikke blot geografisk, men ogsaa historisk anbragt i Nordens Midte under Skandinavismens Stjerne, som selve Navnet fortæller os.

Vort Skåne kaldte Islænderne Skånø, mens de gamle Romere sagde Skadin—avi eller Skadinø, der saa ændres til Skandinavia og bliver Betegnelse for hele den højnordiske Halvø.

Det er da god Skandinavisme, naar Nordens tre Konger nu sætter hverandre Stævne i den skånske By Malmö; og ikke som Fortidens Konger i Kongshelle.

II.

Da Dronning Tyre ved Danmarks Sydgrænse byggede den Vold, som skaffede hende Hædersnavnet „Danebod“, maatte Jyderne bringe Levnedsmidler til den vældige Arbejdshær, som Aar efter Aar samledes for at skabe Land og Rige et frygt Værn mod Tyskernes Indfald.

Fra Tyreborg førte Dronningen Tilsyn med Arbejdets Gang. Herfra kunde hendes Øje i Vest følge den lange Voldlinje ind over Heden og tværs over Fædrenes Grave, indtil den tabte sig i Mosedragene tæt ved Ejderens Munding. Her havde Skåningerne deres Plads, siger Sagnet. Denne vestlige Vold kaldtes endnu for et Par Hundrede Aar siden „Skåningernes Skifte“. Sjællændere og Fynboer rejste derimod det østlige Stykke af Volden, som derfor fik Navn efter dem. Saadan byggede Skåninger fra Historiens Gry med paa det Danevirke, der siden i Aarhundreder var Nordens Sydgrænse. Det skånske Navn lyser med Historiens Ret paa mangt et Blad i Danmarks Sagabog. Blandt de Svaner, som svang sig op fra den gamle Rede mellem Østersøen og Nordhavet, nævner H. C. Andersen den navnkundigste Skåning, vi kender:

„Det lyste gennem Luften, det lyste hen over Verdens Lande, Svanen spredte ved sine stærke Vingeslag den dæmrende Taage, og Stjernehimlen blev mere synlig, det var, som om den kom Jorden nærmere; det var Svanen Tycho Brahe.“

Jeg har en Gang hørt en Lærer sige, at denne Skåning var født i Sverige. Den mildeste Indvending mod en saadan Udtalelse er, at disse Ord er ganske blottet for historisk Forstaaelse. Vi maa have Lov at beholde, hvad vi ejer med Historiens Ret. Og hvad vilde vi sige om et Menneske, der vovede at paastaa, at Salmedigteren Hans Adolf Brorson var født i Tyskland? Nej, Skåningen Tycho Brahe var født i Danmark, og først et Par Menneskealdrer efter hans Død, fik hans Hjemstavn med sin danske Fortid og sine danske Minder Flag og Fremtid fælles med Sverige.

Nu skulde Skånes Beboere, hvis Fædre havde haft det vestlige „Skifte“ ved Danevirke, vende Sind og Øje mod Nord. Skåne laa i mere end en Henseende midt

imellem Danmark og Sverige; derfor kunde Overgangen fra Dansk til Svensk ske næsten umærkelig. Skåningerne behøvede jo ikke at skifte Dagligsprog og Hverdagsskik. Svenskere i vore Dage har endog kunnet ytre Tvivl om, hvor vidt det var Sverige, der erobrede Skåne, eller Skåne, der erobrede Sverige.

I Sammenligning med Fortyskningsarbejdet og Sprogtvangen i vore Dages Sønderjylland optraadte Svenskerne da ogsaa hensynsfuldt og ridderligt i det danske Skåne. Straks efter Forandringen tvang Regeringen endog Svenskere i Skåne til at bøje sig for danske Kirkeskikke, og de aller fleste Præster brugte det danske Sprog.

Først en Snes Aar senere paabød man svensk Bøn og svenske Salmer, der skulde synges før og efter Prækenen, som endnu i de fleste Sogne holdtes paa Dansk, da man kun faa Steder havde svenskfødte Præster. Salmesangen viste sig som et virksomt Forsvenskningsmiddel, og 1690 gik man til at forbyde de danske Bibler.

Ved denne Tid var svensk Præken ogsaa bleven paabudt; men flere Præster gjorde, hvad de kunde for at bevare danske Salmer ved Begravelser og dansk Præken i det hele. Længst holdt Modstanden sig mod Syd og Nordvest; „de kullenske Præster“ gjorde Modstand i 1685, og enkelte forlod Landet. Endnu i 1711, da Skåne i et halvt Aarhundrede havde hørt til Sverige, prækede Præsten Povl Ennertson i Glimaker paa Dansk; men han var nok ogsaa paa et saa sent Tidspunkt den eneste, der vovede dette. Endnu i 1710 var der kun kommen 50 svenske Præster til Skåne, de øvrige var indfødte.

Efter at Skåne var tabt for Danmark, vandrede Bønderne i stort Tal over Sundet, og denne Udvandring varede til langt ind i det attende Aarhundrede. Men Størsteparten, som blev ved deres Fædrenegaard, bevarede gammel dansk Hjemmesprog, gamle Folkedragter og

skånske Sæder og Skikke ved Hverdagsdønt og Højtidstærd.

Befolkningen var Skåninger nu som før, kun med den Forskel. at deres Korsbanner nu havde gule og blaa Farver, medens det før havde haft hvide og røde. I den længe vendte de Sind og Hu mod Nord.

I 1876, 200 Aar efter Kampen ved Lund, rejste „försönade efterkommande“ en Mindesten, hvori disse Ord er huggede:

Her ligger kecke mend,
hvis been oc blod er blandet
iblandt hinanden så,
at ingen siger andet
end de er aff een slegt
de var oc af een troe,
dog kunde de med fred
ey hos hinanden boe.

Skåninger i Nutiden har som Jyder og Øboer deres Hjemstavnsdigting. I Ossian-Nilssons Digte er det ikke vanskeligt at finde Udtryk for skånsk Hjemstavnsglæde. Et eneste af hans Vers er nok til at vise det.

„Skåninger alla i Skånes lann,
när jag minns den skånska våren,
hur nyckfullt trolsk, hur yppigt grann —
då blöda de dolda såren,
då blöda de efter dig, mitt lann,
mitt lann av mjölk och honing —
väl gläds jag at heta svensk iblann,
men jag yvs att vara Skåning.“

III

Tanken om Nordens Enhed bunder hos de nordiske Folk i en fælles Forstaaelse af, at alle tre Folk er rundne af samme Rod og taler samme Maal.

„Med dette Sprog kan vi blandt Brødre gaa
 helt op til Nordkap og til Torneaa.
 En trofast Elsker har det aldrig sveget;
 det er i Klitter og i grønne Dale
 det samme Sprog, lyslevende vort eget —
 som de dernede straffes for at tale.“

Ved Midten af forrige Aarhundrede blev der digtet og sungen mange skandinaviske Studentsange. Man sang om det skilte, der nu atter skulde bøjes sammen. Da Esaias Tegnér St. Hansaften 1829 i Lunds Domkirke havde sat Laurbærkransen paa den danske Digtets Hoved og udnævnt ham til Tronarving i Digtingens Verden, udtalte han de Ord, der snart blev Skandinavismens Løsen: „Söndringens tid är förbi, och hon borde ej funnits i andens fria oändliga värld.“

Den Aften, har man sagt, blev Skandinavismen holdt over Daaben, og fjorten Aar senere blev den konfirmeret af Biskop Thomander, der i Stockholm forklarede de unge Studenter, at det, som det nu gjaldt for de nordiske Folk, var at elske hinanden, undervise hinanden, læse hinanden og høre hinanden.

Ved et Skolemøde, der blev holdt i Kristiania ved Aarhundredskiftet, var der et Spørgsmaal, som satte Sindene stærkt i Bevægelse og blev indgaaende drøftet: Er vi Nordboer et Folk, eller er vi tre Folk? Herom var der Uenighed. Man kunde for at ende en saadan Strid sige som Jeppe paa Bjerget, at begge Parter har Ret, baade dem, der taler om tre Folk med 3 Sprog, og dem, der holder paa, at vi Nordboer er et Folk og har et fælles Tungemaal. Naar Folk fra de tre Lande kommer sammen, kan enhver tale sit eget Sprog og dog blive forstaaet af Folk fra et af Nabolandene. Tolk er der ingen Brug for.

Denne nordiske Treklang kan blive til Glæde og Berigelse for det enkelte Folk gennem de andres Aandsliv og Historie.

Da Studenterne fra Lunds og Københavns Universiteter efter Nytaar 1838 paa samme Dag fik den Tanke at besøge hinanden og derfor mødtes paa Sundets Is, blev det Indledningen til den selskabelige Studenterskandinavisme.

I de følgende Aar talte man meget om politisk Sammenslutning. Men selv i de Tider, da mangen en Skandinav var ved at stirre sig blind paa Tankens ydre politiske Side, glemte man ikke, hvad der er Kernen i al sund Skandinavisme nu og til alle Tider: Følelsen af aandeligt Fællesskab i Fortid og Fremtid.

Og nu da Norden atter — som i Saksens og Snorres Dage — har tre Konger, er der vel mindre Fare for, at det skal gaa som Grundtvig 1845 advarede imod, at en ny kunstig skandinavisk Nationalitet, som Faraos magre Køer, skal opluge Nordens tre gamle Folketyper uden selv at blive federe. Nu maa de tre voksne Brødre kunne lægge Drengekaadhed til Side og mødes som „kronede Ligemænd“, for at løfte den Arv, som Fædrene efterlod under Nordstjernens Tegn. „Jo mere vi kommer til at forstaa hinanden“, har Harald Holm engang sagt, „desmere ser vi, at det gaar med Nordens Folk som med deres Flag. Selv om de politiske Unionsmærker forsvinder, er der dog et Unionsmærke tilbage i alle tre Flag. Det er Korsets Mærke. Det er Symbolet paa den inderlige Forbindelse mellem Folkeliv og Kristendom, der har været og er og forhaabentlig altid skal blive det dybeste fælles Kendemærke for de nordiske Folk.

Farverne er forskellige som Sprogene. Men Grundformen og Hjertebladet er de samme.“

Nu er Unionsmærkerne fjernede af Korsbannerne, og den politiske Studenterskandinavisme er snart „en saga blott“. Men endnu er der Færgeforbindelse over Sundets „gyngende Landevej“. Og endnu kan vi bag Skånes Kyst finde „Brødre, som grant forstaa, hvad der faar vort

Hjerte til at banke“. Lad os rejse over at hilse paa en af dem.

IV.

Mellem Malmø og Lund naar vi Åkarp Station, stiger ud af Toget, og et lille Kvarter senere har vi naaet Hvilan Højskole. Tæt ved bor den Mand, som i 1868 begyndte et Højskolearbejde under det gamle Krotag. Nu er han langt inde i de Syvti og har givet Plads for yngre Kræfter i Højskolearbejdet. Men paa Hvilan har han i sine daadrige Manddomsaar ved en trofast Hustrus Side lært skånsk Ungdom at kende og dyrke Hjemlandets „guldbesaa'de Agre“ og lært den at løfte Blikket „mod rymder, där själen är klarsynt och fri.“

Vi banker trygt paa Dr. Holmstrøms Dør. Mange Danske er i Aarenes Løb bleven modtaget her med varmt Haandtryk og storstilet Gæstfrihed.

Dr. Holmstrøm har i mange Aar været „Færgemand ved Øresund“, som Ludvig Schrøder træffende har sagt. Og Hvilans gamle Forstander har, siden Kærligheden først var vakt, aldrig villet dølge sit „Brodersind for Danmark“. Under den politiske Forfølgelse her hjemme i Firserne rykkede han danske Kaldsfæller til Undsætning med et varmt Forsvarsindlæg: „Om den nordiska folkhögskolan, dess opkomst, idé och verksamhet.“

Det siger sig selv, at „Færgemanden“ ofte har haft Ærinde Vest for Sundet. Han har fortalt om en Rejse, han foretog i Jylland for mere end en Menneskealder siden. Naar han besøgte jydsk Bøndergaarde, plejede han at gaa ind i Stalden først, og snart blev det ham klart, at hvor han dér fandt gode Husdyr, Orden og Vidnesbyrd om Dygtighed, vilde han i Stuerne kunne finde Billeder paa Væggen, som vidnede om, at Husbonden eller Hustruen eller de begge havde været Højskoleelever.

Blandt den danske Højskoles Arbejdere vandt Dr. Holmstrøm sig mange Venner i disse Aar. Det var der-

for naturligt, at Hvilan Højskole blev valgt som Mødested, og at den skånske Færgemand blev Vært, da det tredje nordiske Højskolelærermøde skulde holdes i Sverige 1890, efter at det første af den Slags Møder i 1883 havde været holdt paa Testrup i Danmark, og det andet to Aar senere paa Sagatun i Norge.

Dr. Holmstrøm har bragt sine skånske Landsmænd saadan Bud fra Danmark, at den danske Højskole, især Vallekilde, ogsaa har sat sine Spor i Egnen ved Hvilan. Man kan uden Vanskelighed finde flere af Triers Elever rundt i Bøndergaardene, og i Højskolens Gymnastiksal, der er Andr. Bentsens Værk, hænger Triers Billede. Og denne Sal er ikke sjælden prydet med et Blomsterflor i danske Farver, naar Færgen har ført sjællandske Gæster over Sundet.

Men har Dr. Holmstrøm end udrettet store Ting som „Færgemand ved Øresund“, saa er dog hans største Indsats dog denne: „För den skåningaät skref han lagor och rätt“. En Paragraf i Loven lyder saaledes:

„Lär att älska ditt land och att knyta dess band
och att verka med hjärtat i brand!
Lär att känna de ting, som du ser rundt omkring!
Lär med omsorg att bygga din borg.“

Da Dr. Holmstrøm fyldte de tre Snese, udgav hans gamle Elever et smukt Festskrift, hvori Digteren A. U. Bååth skrev en Hilsen til Fødselsdagsbarnet. Deri hedder det: „Ditt lif blef så rikt som en vårmelodi“. Det er en god Lov at faa for en Mand, naar hans Livsdag lider mod sin Aften, og Hvilestunden er nær.

Dr. Holmstrøm tager endnu Del i Skolearbejdet; men yngre Folk er rykket ind i Forstanderboligen paa Hvilan og har overtaget Skolens Ledelse.

Det er Dr. Enoch Ingers og Hustru, Malin f. Holmstrøm. „Der er ikke saa lidt af Holmstrøms og hans

Hustrus Aand og Hjerter hos de to“, siger en dansk Højskolemand, som har kendt Fru Ingers fra Barneaarene.

Den gamle Forstanders Datter og Svigersøn glemmer da heller ikke Færgefarten ved Øresund. Selv har Fru Ingers været dansk Højskoleelev, og nu, da hun er bleven Højskolemoder for en Ungdom, der stammer fra de Skåninger, som byggede det vestre „Skifte“ i Tyres Danevirke, forstaar hun, at Adel forpligter.

Det er en Fryd for et dansk Øre at lytte, naar Dr. Ingers i Lunds minderige og skønne Domkirke fortæller om fælles Minder fra Valdemarstiden og især om Skåningers og alle Danskes største Mand: Ærkebiskop Absalon.

Det ny Forstanderpars „Brodersind for Danmark“ blev vel bedst forstaaet herhjemme, da Hvilan Højskoles Døre i Forsommeren 1914 sprang op paa vid Gab for de sønderjydske Ungersvende, der maatte opgave at vise deres Gymnastik i Malmø, fordi de ikke kunde gøre det med Fryd og Fest, naar den sort-hvide Fane skulde vaje over dem.

Et saadant Vennesind er Tak værd, og Takken skal tone fra Danmark ud over Sundet.

Mange af de Sønderjyder, som den Dag i Malmø vægrede sig ved at gaa frem under Ørnens Mærke, har siden under samme Mærke maattet gaa en langt tungere Gang.

Det gør godt at tænke paa, at Skåningerne ogsaa nu mindes, at de har deres vestlige „Skifte“ ved vort levende Danevirke, der er bygget som Mand af Muld.

En af de Sønderjyder, der som Gymnast gæstede Hvilan, er nu fransk Krigsfange. En Dag modtog han fra Fru Ingers en Bogpakke som Gave. Og nu sidder han i fremmed Land og læser Selma Lagerløf paa Svensk. En Takkeskrivelse, han har sendt til Hvilan, er siden bleven trykt i et større skånsk Dagblad.

Besøget paa Hvilan og Opholdet i Skåne er nok for mange af Deltagerne et udtømmeligt Samtaleemne, der nu og da kan live op i Krigens mørke og tunge Dage. Saadanne Oplevelser skaber flere Solskinsdage. To Folk mødes som fremmede, og saa viser det sig, at de fra gammel Tid har fælles Minder og har kendt hinanden som Venner i Aarhundreder.

Skåne har faaet en Midtstilling i Norden. Kan nogen knytte Hjertebaand mellem Sverige og Danmark og være Førere til en sund folkelig Forstaaelse af Nordens Treklæng og Enhed, maa det være Skånes Beboere.

De har fælles Nutid med det ene og fælles Fortid med det andet af de to Lande; men baade i Fortid, Nutid og Fremtid er de først og sidst Skåninger. Og derved kan de, naar de ret forstaaar deres historiske Opgave, og det rette Øjeblik er inde, faa størst Betydning for Sverige, for Danmark, for hele Norden.

„Skåninger veta, och Skåningar tro,
att ej under sol og måne
det finns en fläck, där människor bo,
så härlig och ljuv som Skåne.“

Grundtvigs Højskole, Lyngby, Nov. 1915.

Salomon Nielsen.

Fra Dyrehaven.

Det er en Søndag morgen i oktober. Jeg får lyst til at opsøge gamle steder, som jeg nu ikke har set i mange år. I det jeg går ud ad Strandvejen, kommer jeg til at mindes min svenske ven Knut Lindholm, som jeg en gang færdedes meget sammen med herude. Lindholm var maler og en stor sanger; Rembrandt kaldte vi ham undertiden for spøg, fordi der var noget i hans ansigts-træk, som mindede om den gamle mesters selvportrætter fra de unge dage. — Især husker jeg endnu saa tydeligt en midsommernat, da vi strejfede om i skoven til den lyse morgen og hilste solen ved dens opgang over Øresund.

Ak, vor erindring kan genoptage
alt det, der hører det ydre til.
Den bygger op som vi helst det vil
hvert fepalads fra de svundne dage,
kun os selv kan ikke derind den drage.
Vort hjertes sælsomme strængespil
får aldrig sin første stemning tilbage.

Dette hører til de få vers, jeg endnu husker fra min 20-årige ungdom, og jeg går nu her og siger disse ord fra Thor Langes herlige efterligning af „Den gyldne legende“ højt for mig selv. — I dag er jeg ene, maleren Lindholm er forlængst ude af min synskreds — vi mennesker kommer så hastigt bort fra hinanden; men jeg forsøger at fremkalde de skønne sommerbilleder fra hin fjærne junimorgen. Drømmere var vi begge, og vi dyrkede ivrigt kunst og digtning; skønt jeg for min del siden har indset, at jeg ikke forstod ret meget deraf den gang.

Dog — tilbage til oktober 1915; det er øjeblikkets virkelighed. Der er smukt herude i denne herlige skov

sådan en stille oktobermorgen. Dyrehavens firbenede indbyggere går i store flokke under træerne og opsøger deres morgenmåltid. En del af dem løfter hovedet og ser, synes det mig, både nysgerrigt og velvilligt efter mig. En udenlandsk maler med en stor kunstnerhat på hovedet kommer ilsomt lige bag efter mig. Han skal ud til Fuglesangsøen for at male. Han og jeg er de eneste tobenede gæster i Dyrehaven så tidligt på dagen.

I skoven er der stille; kun hvor mennesker boer og bygger, er der larm og støj. Det er vist Carlyle, der et sted skriver om disse modsætninger. Paa stien, hvor jeg går ligger kastanietræernes store blade som et blødt tæppe, medens egne og bøgene endnu har en del af deres løv i behold.

Nu skal jeg til at søge efter en bog, som jeg har læst om i et blad. Det kan blive vanskeligt at finde den; jeg retter et spørgsmaal til maleren ovre ved søen, men han svarer kort og barsk, at det kender han ikke noget til. Måske han er morgengnaven — ligemeget, godt er det, tænker jeg siden, at jeg som dansk mand ikke skulde opleve det nederlag, at en udlænding måtte fortælle mig, hvor den store digter Øhlenschlägers træ står. Jeg går videre på min opdagerfærd, og efter knap en halv times søgen står jeg ved en meget rank og smuk bog, som til min forbavselse virkelig er den, jeg vil finde. I dens bark står med store bogstaver, som endnu er meget tydelige, navnet Øhlenschläger. Digteren skar i en årrække hvert år et bogstav af sit navn i bogens stamme, og det er let nok at se, at de sidste bogstaver er af senere oprindelse end de første. Længere nede har en anden hånd tilføjet den gamle digters dødsår. Jeg står længe og ser på dette ejendommeligt minde, som Øhlenschläger har sat sig her. Der er vist ikke saa mange, som kender det; måske kunde en og anden, som læser disse ord, få lyst til ved en færd til Dyrehaven at opsøge det. Du vil

finde det nær ved Kirsten Pils kilde; mere siger jeg ikke om skjaldens bøg.

En stund standser jeg også ved det stille vand, hvor unge træer spejler deres slanke stammer. En susen lyder i toppene, og to hjorte står med stolt løftede hoveder lidt borte og ser til. — Jeg falder i tanker, et oktoberminde fra en bøgeskov med unge træer ovre ved Sørup i Angel dukker op i mit sind — det var en eftermiddag med en mat synkende sol; den gang lyttede jeg også til efterårets stemme i træernes kroner, og en lille sø med tætte rør ved bredden blånede tæt ved. Andre billeder fra livets mange vandringer og valfarter genser jeg i mindet her i Dyrehavens søndagsfred, men jeg maa videre — dagene er saa korte nu lige ved Allehelgenstide.

Noget af det, som stærkest drager opmærksomheden til sig i Dyrehaven, er de gamle ege. Mange af disse gamle konger i skoven er nu helt udlevede. En anden livskraftig slægt er groet op omkring dem, og det er ligesom de mest ærværdige oldinge iblandt egne helt er sunket sammen af ælde, men de lever endnu. Det er sagt så tidt, at der ingen skov findes i Verden, som kan sammenlignes med Dyrehaven, og en ven af mig brugte en gang den vending, at han hellere færdedes i Dyrehaven end i Venedig! Så store ord kan jeg ikke bruge, da jeg aldrig har været i Syden, men sandt er det, at Dyrehaven er en rig skønhedsverden med noget nyt for hver gang, man færdes derude imellem de ranke ædelgraner og bøgene eller de knudrede ege

I dag har jeg været saa heldig at finde Øhlenschlægers bøg; lidt stolt af min opdagelse vender jeg nogle timer senere — efter en tur til Ulvedalene og ud over Eremitagesletten — tilbage til denne navnebøg, i hvis krone eftermiddagssolen nu lyser, medens bladene falder tæt og sagte til alle sider i skoven. — Snart efter går jeg ad strandvejen ind imod byen; jeg ser ud over Øresund og

mindes så mange sommeraftener for længe siden, da vi var to venner, som rygende „af vor ungdoms cigaretter“ byggede luftslotte og lagde planer om rejser til fjærne lande. Vor ungdoms cigaretter er forlængst udbrændt, og den store, hvide villa ved Strandvejen er vel sagtens for altid lukket for os begge, men når vi nu en sjælden gang mødes i helt andre omgivelser, så kan det nok hænde, at vi mindes den tid, da vi kappedes om at lære Johannes Jørgensens og Thor Langes digte uden ad, den tid, da vi sov med Goethes „Faust“ under hovedpuden.

Således førte denne fodrejse mig langt ind i de første ungdomsminders land — hin livsalder, som Johannes Jørgensen har brugt de skønne ord om:

En tid i sol, en tid i sang,
 en tid i månedrømme.
 En tid med rastløs skabertrang
 og fart ad stride strømme.

Oktober 1915.

P. Rydbert.

Skovens digter.

Alle, som levede under Antvorskov højskoles tag i den første del af året 1910, mindes sikkert den norske forfatter Sven Moren. På gennemrejse til Syden var han gæst på skolen i nogle dage og holdt et par foredrag for os. Han viste sig her ikke blot som den øvede folketaler, men også som den fremragende sprogkünstler, der ved sine stemningsbårne ord rev tilhørerne med sig.

I dette efterår har Sven Moren udsendt en bog i dansk oversættelse, og dette er den øjeblikkelige grund

til, at jeg her skriver nogle ord om hans forfattervirksomhed. Han har i mange år været en yndet og meget læst digter i det unge Norge; når hans arbejder er ukendte her i Danmark, så er det, fordi næsten ingen læser det norske landsmål — Med den udmærkede fortælling „Storskoven“ holder Sven Moren altså nu sit indtog i den danske bogverden. Smukt udstyret, med blå omslag og et fint billede, ser man den i disse dage udstillet rundt om i boghandlernes vinduer.

Mere end nogen anden nordisk forfatter er Sven Moren skovens digter. Hans hjemstavn er de store skove ude ved den svenske grænse; Tryssil hedder denne stille skovbygd. På en skovgård ved Tryssilelven og nærved det høje Tryssilfjæld, hvis snetop lyser viden om, voksede digteren op. Han kom tidlig ud i Verden; efter at have taget lærereksamen virkede han en tid ved det samme seminarium, hvor han havde fået sin uddannelse. Som næsten alle norske forfattere har Sven Moren gentagende rejst i fjærne lande, men i modsætning til mange af sine værkfæller er han vendt tilbage til den fædrene gård, hvor han leder sit land- og skovbrug og samtidig ofrer så meget som muligt af sin tid til boglige sysler. I sin højt-dannede og hjærtevarme hustru, Gudrid Breie fra Hallingdalen, har Sven Moren en trofast støtte, også når det gælder forfattervirksomheden.

I en lille skildring „Langt borte i skoven“ skriver digteren således: „Vi begynder at skønne, at skoven ikke er død som guldet og stenen, men at den lever og venter kærlighed og omsorg som alt andet liv. Nye slægter skal lægge sit hjærte nærmere ind til skoven og naturlivet i skoven. Den sviger aldrig en ærlig ven. Og den har mere at lære ungdommen end mange mennesker, som giver sig ud for lærere.“

Jeg vil lære dens tale og høre dens bønner, så jeg kan tale dens sag for alle, som vil høre. Jeg vil lege

ved dens side og sove i dens arm — som ven hos ven, som barn hos barn. Jeg tror nok, jeg blev glad for den. For jeg er endnu ung. Og skoven er så stor og så stille, så jeg kan få lov at gå i fred — langt borte fra andre mennesker.

Jeg vil dybere ind i stilheden og øve mig, så jeg bliver ærbødig og lydhør som de gamle. — Og jeg vil gemme alt, hvad jeg hører og ser, i et taknemligt og sorgfuldt hjærte. For jeg ved, at jeg hører til det sidste slægtled, som får lov at gå her alene så længe og så langt, det sidste, det aller sidste.

Sådan skriver kun den, der fra barndommen er fortrolig med livet i storskoven, og det blev da med fortællingen „Storskoven,“ digteren vandt sin første store sejr. Han fortæller i sin bog mere om lidelse og sorg end om lykke og glæde; det er tunge menneskeskæbner vi lærer at kende under læsningen. At livet er strængt, lægges der ikke skjul på, men „Storskovens“ mennesker bevarer under alle omskiftelser deres tro på Gud og på, at der er en mening også i det mørke og uforståelige.

For mig personlig har det været en stor glæde påny at dvæle ved dette billede af livet i de store skove. Det bragte mig en kær hilsen fra dalen og nåleskoven og fjældet; så ved jeg ikke bedre end at lade denne hilsen fra vort norske broderfolk gå videre. Jeg vil ønske, at Sven Morens „Storskoven“ må blive læst af mange danske højskolefolk.

P. Rydbert.

Ægthed.

Man kan møde Mennesker, som straks tiltaler en, ja, som man næsten kommer til at holde af med det samme; men man kan ogsaa møde Mennesker, der har den modsatte Virkning.

Nu er der nogen, der siger, at det første Indtryk af en Mand nok skal komme til at passe; det gør det nu ikke altid, de fleste har da vist erfaret, at nogle Mennesker vinder ved nærmere Bekendtskab, medens andre taber. Hvorvidt det første Indtryk skal komme til at passe eller ej, afhænger af, hvor stor Menneskekender man er.

Jeg tror, ja, det er ganske vist, at det er de ægte, naturlige, sande Mennesker, der vinder ved nærmere Bekendtskab; det kan saa godt være at man ikke lige første Gang syntes om dem. Netop fordi de er naturlige, kan de have mange Kanter, der støder en.

Det er ikke morsomt at arbejde sammen med Mennesker, der ikke er ægte, sande, saa man ikke rigtig ved, hvor man har dem, om man kan stole paa dem eller ej. Man kan jo tage sig et andet Væsen paa end sit eget naturlige, bare for at tækkes andre eller tage sig ud. Saadanne Mennesker kan man ærgre sig over, blot man møder dem en enkelt Gang; men værre er det, hvis man skal have mere med dem at gøre.

Mange kender vist Historien om den unge Pige paa Færgen. Hun staar og ser drømmende ind mod Land og passer paa, at hele hendes Stilling nu ogsaa passer til Situationen, og da hun saa tror, at man har lagt Mærke til hende, gaar hun hen og kysser sin gamle Tante, der sidder paa en Bænk. Tanten bliver ineget forbavset, da hun aabenbart ikke er vant til slig kærlig

Omgang fra Pigens Side, og denne gør det da ogsaa kun for at tage sig ud, gøre Indtryk. En Tilskuer med en Smule Virkelighedssans vilde have nemt ved at se, at Pigens Væsen var Falskhed, og hun havde da absolut ikke naaet det, hun vilde — tværtimod.

Mon flere ikke har prøvet dagligt at gaa sammen med Mennesker, der var unaturlige. Saadanne kan være vanskelige at blive klog paa; det er ikke altid nemt at se, hvad der er ægte, og hvad der er paataget hos dem. Den Slags Mennesker tager man Afstand fra, man betror sig ikke til dem og vælger ikke nogen af dem til sin Ven; thi en Ven maa man være sikker paa. Har man først een Gang mærket, at en ikke var ægte, saa har man ingen rigtig Tillid til ham siden. Det er som med Løgneren, ham tror man jo heller ikke, selv naar han taler Sandhed.

Har man Lyst til „at skabe sig“, tage sig ud i de rent ydre Smaating, saa kan Lysten vel ogsaa være der til at puste sig op, naar det er højere, alvorligere Ting, Talen er om, og det er farligt. Naa, heldigvis er det ikke alle, de store Ord og glimrende Talemaader gør Indtryk paa, saadan uden videre; de fleste har vel nok paa Fornemmelsen, om de er ægte eller ej — er de ikke det, saa nytter de ikke.

Vi Jyder har Ord for at være noget langsomme i Vendingen — vi er ikke til at faa med, det er saa vanskeligt at faa os begejstrede. Ja, det er muligt; men det hænger sammen med dette, at vi altid vil se, om der staar en Mand bagved Ordene, vi vil vide, om de er ægte, eller det kun er en Blæst, og er Følelsen af, at Manden ikke svarer til de kønne Ord, til Stede, ja saa er Jyden ikke til hverken at hugge eller stikke i, det er sandt nok. Denne Evne til at skelne mellem virkeligt og uvirkeligt, mellem ægte og paataget er sikkert stærkt udviklet hos Jyderne.

Ja, men det er ogsaa godt at have denne Evne udviklet, det er godt paa denne Maade at være kritisk overfor andre; men det gælder endnu stærkere, at det er godt at være kritisk overfor sig selv, og det kan man vist tit have Brug for. Bruger man denne Evne i Tide, saa undgaar man dette, „at komme for højt op“ og sige noget, som man selv føler ikke var rigtig ægte, og som man bagefter skammer sig over.

At have en god Portion Selvkritik er en god Ting, saa bliver man tillige kritisk i sin Kritik overfor andre, thi man maa jo huske paa, at det ikke er ligemeget, hvordan man anvender sin Kritik, man maa huske, at det er Indholdet mere end Formen, det kommer an paa, og det gælder i alle Forhold.

Glædelig Jul!

P. Johnsen-Nielsen.

Under Bjørneskindshuen.

(En Juleaften paa Amalienborg.)

Det er Juleaften; men ikke en saadan Juleaften, som de gode gamle Julehistorier med langsomt faldende Snefnug paa den allerede hvidklædte Jord og travle Folk, der haster fremad Gaden for at komme hjem til Juleaften og den ventende Familie, og de flittige Kirkegængere, der maa have Juleprædiken, før de skal begynde paa Højtiden.

Nej, det var Regn og alter Regn og langsomt voksende Tusmørke, og det var endelig paa Amalienborg i Gardens Vagtstue, hvor den gamle Julestemning ikke rigtig vil slaa igennem, da den nødvendig indfinder sig uden i det, vi kalder et Hjem. En egen Stemning var der

dog over Garderne, og det forlød ogsaa paa det bestemteste, at der vilde blive serveret Flæskesteg den Aften, og nu gik de, som ikke var paa Post, og var spændte af Forventning, om det virkelig skulde passe, og sandelig kom der ikke et Par Gardere med en Trækvogn, hvorover der var bredt noget hvidt, og nu blev der Travlhed i Vagtstuen, Borde og Stole stilledes tilrette, Dugene blev lagt paa Bordet, Vaser med Grankviste og andet Grønt, Lys og Flag og tilsidst det allervigtigste, Stegen sat paa Bordet, hvem kunde saa kende den mørke uhyggelige Vagtstue igen.

Garderne flokkes nu om Bordene og sætter sig tilrette; men nu kom der noget op i den enkelte, skulde de ikke synge en Julesalme først; men Salmesang er ikke meget almindelig hos Soldater, dog en Garder (Skolelærer) rejser sig og foreslaar „Glade Jul“. Og sjældent lyder en Sang smukkere, end den med dybe Mandsrøster istemte Sang, Tankerne glider vidt og ender paa ligesaa mange Steder, som der i Øjeblikket er Gardere i Vagtstuen. — Maaltidet er godt begyndt, da der fra Kolonnaden lyder et kraftigt Raab „Til Gevær!“

Raabet virker som et elektrisk Stød. Alle Mand stirrer et Sekund paa hinanden, kaster saa, hvad de har i Hænderne, griber deres Bjørneskindshue og stormer ud, paa et utroligt kort Øjeblik er Vagtstuen fuldstændig tom for Mennesker, i Løb gaar det gennem Kolonnaden og ud til Geværerne, hvor de vagthavende Underofficerer allerede staar, Kaptainen og Premierløjtnanten kommer ovre fra deres Vagtstue.

Premierløjtnanten stiller sig paa venstre Fløj, yngste Underofficer, Piber og Tromme paa højre Fløj, ældste Underofficer griber Fanen og gaar hen midt for Vagten, sammen med Kaptajnen, der kommanderer: „Fremad til højre — ret! Se lige — ud!“

Hovedporten paa Residenspalæet slaas op med et

Brag og ud kommer en Vogn. Kaptajnen kommanderer igen. Giv Agt, præsenter — Gevær! Giv Agt se til — højre! — slaa! og langsomt begynder Trommen, der snart efterfølges af Fløjten, og Fanemarchens Toner lyder over Pladsen, Toner, som aldrig glemmes, naar først de er hørt engang. — Vognen kommer nærmere, der er 4 Heste for, og den grønne Jæger bagpaa, altsaa er det Kongen, da Vognen er omtrent ud for Vagten, sænkes Fanen langsomt til Stangen ligger vandret, Silkefanen med de gyldne Kvaster og det guldbroderede Rigsvaaben, Honnør for Landets Konge, en egen Stemning griber alle under Højtideligheden, over noget betagende smukt, som der kan være i en militær Honnør og specielt i Kongehonnøren paa Amalienborg Juleaften. Kongen blotter sit Hoved og bøjer det sammen med Dronningen frem til Hilsen, som ses af hver enkelt. Vognen ruller forbi ind gennem Kolonnaden; men den efterfølges af en anden kongelig Vogn, det er Prins Gustav og Prinsesserne Tyra og Dagmar, Fanen sænkes igen, og Fanemarchens Toner lyder stadigvæk over Pladsen, og Prinsessernes glade Smil, da de hilser paa Garden, sætter selvfølgelig mange Hjerter i Brand. — Vognen forsvinder samme Vej som den anden, og Kaptajnen kommanderer nu: „Gevær ved — Fod! baglæns — ret; sæt — Gevær! fremad — ret; højre om — gaa!“

Alle Mand begiver sig nu ind i Vagtstuen for at genoptage det afbrudte Maaltid.

Lang Tid gaar der nu ikke, før Post for Geværs Raab: Til — Gevær! igen lyder, og den samme Scene gentages.

Det er Kronprinsen og Kronprinsessen, med deres to Sønner, der følger de foregaaende Vogne til Kirke Juleaften; — men medens vi staar og præsenterer, falder det mig ind, at her er noget i Militæretaten, der kunde være godt at faa ud hos Folk, nemlig Ærbødighed for

„Dannebrog“ og den Honnør, der ved saa mange Lejligheder aflægges for det skønneste Flag i Verden, og som vi er saa lykkelige at eje, det skar i mig ved Tanken om, hvor mange Gange jeg havde set et Flag oppe om Natten; (Forglemmelse), det maa ikke glemmes, vi skylder os selv at yde det Respekt, for saa vidt der er noget paa Jorden, der kan fordre en saadan, og derfor bør vi blotte vore Hoveder, naar vi hejser eller nedtager dette vort Nationalmærke, der er vist ogsaa flere end jeg, der ved en eller anden festlig Lejlighed har set, at et nedfaldent dansk Flag er traadt og sparket i Snavset, hvor er det dog grimt at se. — Vognen er forsvunden, Befalingsmænd og Gardere gaar ind og fortsætter deres afbrudte Maaltid, der nu endelig kan sluttet, inden de kongelige kommer tilbage.

Ud paa Aftenen kommer der Punch ned i Vagtstuen, og Stemningen stiger til det højeste, da Prins Gustav kommer med en Kasse Cigarer til Deling.

Imidlertid foregaar Afløsningen regelmæssig, for hver 2 Timer gaar nye Folk paa Vagt, og saadan skifter det i det uendelige Dag ud og Dag ind, ja Aar ud og Aar ind, ja den Tid ligger langt tilbage, da der ikke i et hvert Øjeblik fandtes Gardere paa Amalienborg, mange Indtryk er der givet der, og trods alt er en Juleaften paa Amalienborg ikke saa gal endda, naar man blot tager de rigtige Brillen paa, den huskes saa i lang — lang Tid!

Glædelig Jul!

Garder 867.

Elevmødet 3.—4. Juli 1915.

Et Aar er gaaet, siden vi var samlet sidst, og meget har forandret sig i den Tid, Krigstummel er der i den ganske Verden; men endnu er vi et frit og uafhængigt Folk, lad os takke for det, gid vor Frihed aldrig maa blive taget fra os og lad os altid være parat til at ofre det dyreste for denne Frihed!

Elevmødet i Aar fik da ogsaa sit særegne Præg af denne urolige Tid, saaledes savnede vi i høj Grad Jyderne, og de, der i deres Skolehold havde Sønderjyder, skænkede dem nok i Dagens Anledning en venlig Tanke. Vi fra første Skolehold har jo Nikolaj Lund, om ham ved jeg, at han i Fjor Vinter laa saaret i Berlin, jeg vil ønske for ham, at han maa komme frelst hjem og samles med os paa Antvorskov, naar bedre Tider engang indtræffer.

Mødet forløb som sædvanlig med Tale og Sang. Kirkegangen er nu ved Pastor Nørgaars Bortrejse forlagt til Slagelse hos Pastor Aage Møller.

Af særligt bemærkelsesværdigt ved Aftenunderholdningen var Oplæsningen af Elverhøj ved Eggert og Saxtorph. Musikken af E. J. Nielsen, og Elverpighedans af Skolens Piger, nydeligt! Aftenen sluttede med Fyrværkeri og Forfriskning i Gymnastiksalen.

Underligt som Tankerne og Minderne kan strømme ind ved saadant et Møde, og til dem, som ikke har prøvet det, vil jeg sige, prøv det engang, og min gamle Opfordring: „Skriv til Aarsskriftet“ faar I ogsaa denne Gang.

Paa Generalforsamlingen blev vi gamle genvalgt, for hvilken Tillid jeg paa egen og de andres Vegne takker, jeg haaber, vi ikke skal gøre den til Skamme. Trængende Elever kan nu faa Understøttelse af Foreningen, naar

de skriver til mig, endvidere blev det bestemt at udgive en Sangbog ligesom Ry, Tune og Vallekilde.

Skolens gamle Lærer Salomon Nielsen har udgivet et lille Hefte Rejsebeskrivelser, som rimeligvis kan faas for en billig Penge ved Henvendelse til ham, jeg skal ikke unnlade at give Heftet min Anbefaling.

Da der ved Elevmødet var en Del, der bestilte Billeder af Deltagerne hos mig, vil jeg gerne bede dem, der ikke har modtaget dem, skrive til mig derom. Billederne fra Elevmødet plejer altid at være gode, saa det kan nok lønne sig at have et som Erindring om den Dag, vi tilbragte sammen ved Midsommertid.

*

*

*

Bestyrelsesmedlem, Marius Andersen, af Vinteren 1910—11 er i Efteraaret afgaaet ved Døden, Elevforeningen sendte en Krans. Han var af dem, der fuldtud løftede den Arv, han efter Fædrene fik. Han var en god Kammerat, Ære være hans Minde, og Gud trøste hans unge Enke i hendes tunge Sorg.

En glædelig Jul til jer alle.

*Peder Ravnshøj,
Lund, Rødvig.*

Et Minde.

Det var første Gang, der var Elever paa Antvorskov; vi gik tavse omkring og var lidt fremmede for hinanden.

Men da vi om Aftenen samledes i Eggerts Dagligstue til Musik og Sang, svandt Følelsen af at være paa fremmed Grund helt. Det var ikke Sangen og Musikken alene, der gjorde det, det var Hjemmet, der blev lukket

op for os. Vi havde vel allesammen tænkt meget paa det, vi skulde opleve den Sommer.

Og der var, tror jeg, mere end en af os, der i disse Timer følte sig sikker paa, at her var vi ikke kommen forgæves. Mange gode Minder har jeg senere faaet her fra Antvorskov, og aldrig er jeg der bleven skuffet.

Dog kommer jeg ikke nogensinde ind i Dagligstuen, uden at Tankerne vender tilbage til den første Aften paa Højskolen.

Venlig Hilsen til alle Bekendte
Margrete Jensen.

Naar Løvet falder —

Vidt flyver Høg over Mark over Vove,
ravs sidder Gøg i de brogede Skove,
Høstvinden drysser Blade paa Dysser,
hisset hvor Oldkæmper sove.

Her har Vilhelm Bergsøe med korte Ord skildret Efteraarets Poesi; knapt er Høsten forbi, før Fuglene rejser og Efteraarsstormene kommer, som i et Nu river alt det grønne, som hele Sommeren har frydet os, bort, og som vi med en vis Vemod maa sige Farvel til, Farvel til de lyse Nætter, de lune Sommeraftner og alt det skønne, som Sommeren bringer med sig. Men er man først rigtig inde i Efteraarets Stemning, bliver der dog ligesom en lun Følelse over en, og den Dag det glade Raab lyder: „Det sneer!“ da føler man sig rigtig glad, og ser i Tanken allerede Julen nærme sig, den store Højtid, da alle maa være glade; selv om den falder paa Aarets mørkeste Tid, og Dagene er korte og kolde, saa bringer Julen dog en indre Varme og Glæde, som ikke saa let

lader sig fordrive. Ja vi er, og maa være glade for at være her, enten Løvet falder, eller Sneen daler stille ned, naar vi blot med Sandhed kan sige: „Fred paa Jorden!“

Julebudet til dem, der græde,
det er Vældet til evig Glæde.
Glæd dig da kun, hver Menneskesjæl,
stinger end Ormen endnu din Hæl!
Favn kun trøstlig, hvad Gud har givet!
Løft dit Hoved, og tak for Livet!

Glædelig Jul!

Marie Hinnerup,
Egelund pr. Møldrup.

Fra Antvorskov Højskole.

Eggert er syg. Han har nu ligget i tre uger af lungebetændelse og er kun lige begyndt at komme sig. Det er derfor, han intet bidrag har kunnet skrive til årskriftet. Men en oversigt over skoleaarets begivenheder kan vi andre til nød sætte sammen.

Heldigvis tegner dette år bedre end det foregaaende, da her er 32 elever nu på vinterskolen.

Men indadtil var 1914—15 ingenlunde fattigt. Pastor Åge Møller talte ved et møde, hvortil sognets unge var indbudt, og lærer Brøns, Gimlinge holdt efter nytår hver 14de dag foredrag på skolen, ligesom landbrugskandidat Pedersen, Voldbjerggården regelmæssigt besøgte skolen som fast lærer i landbrugsfag. Hver uge talte dr. Fraenkel, Kbhvn. om spørgsmål vedrørende samfundskundskab.

Stor tilslutning vandt skolens månedlige offentlige foredrag, som vi allerede er gået i gang med at genoptage i år. Den 15de Januar talte Folketingsmand Klaus Bernt-

sen om Kristen Kold og fortalte samme dags aften om sine livserindringer. Den 5te Februar talte højskoleforstander Holger Begtrup om England og om sine rejseindtryk derfra. Fredag den 5te Marts talte censor, forfatteren P. A. Rosenberg om „Tyskland, England og Frankrig, belyst gennem deres heltedigtning“. Om aftenen læste han Moliéres kostelige komedie: „Den indbildt syge“. Alle møderne var godt besøgt.

Under sommerskolen afholdtes det sædvanlige „skovmøde“, som på grund af dagsregn måtte foregå i skolens gymnastiksal. Her talte professor Vilh. Andersen om den unge Jens Paludan-Müller, der faldt ved Sankelmark; og forstander Holger Begtrup om Danmark og Grundloven.

Sommerskolen forløb så festligt som sædvanligt, der foretoges smaa fornøjelige ture til Stranden og en stor tur til Kullen og til København.

Vi har ogsaa i sommerens løb flere gange haft besøg af ungdomsforeninger, der har beset ruinerne og derefter været nogle timer på skolen. På samme vis havde vi besøg af samtlige sognefogeder fra Sorø amt.

Af praktiske fordele har skolen i sommerens løb erhvervet sig et elektrisk pumpeværk, som pumper vandet op i køkkenet.

Af vore gamle elever er sønderjyderne Chr. og Nikolaj Lund begge med i krigen; de har begge været såret, men er dog stadig i live. Derimod er Marius Andersen afgået ved døden under en blindtarmsbetændelse; Eggert var ovre at tale ved begravelsen og kom forunderligt opbygget hjem derfra. Ligeledes er vor gamle elev Alfred Olsen fra Venslev død.

Af „personforandring“ inden for skolen må vi nævne, at Eggerts i Januar fik en lille søn, som hedder Gunner, og at i April Saxtorph og Ingrid tog varigt ophold her som lærerfolk ved skolen. De bor nu i det lille røde hus ved siden af skolen, og de har i Sept. fået en lille

søn. Vor sommerlærerinde var i år Dagny Sandvad fra Stauning præstegård ved Skjern.

Til Efterårsmødet var mødt mange folk. Første dag talte provst Nissen, Vemmelev om „den ægte kærlighed“, forstander Rosendal, Lyngby om præsten Ferdinand Fenger og frøken Eline Begtrup om Linné og Darwin. Anden dag talte forstander Poul Hansen, Vallekilde, og derefter dr. Starcke om fædrelandskærlighed, og Saxtorph om „aldre og årtider“. Tredje dag talte forstander Poul Hansen og forfatteren P. A. Rosenberg, der talte om „det moderne Tyskland som ledende kulturmagt“, og Eggert om de sønderjydske soldaterbreve, han havde haft lejlighed til at læse.

Den ene aften fortalte frøken Eline Begtrup om Belgien, den anden var der musik og oplæsning og den tredje oplæste P. A. Rosenberg den gamle græske komedie Lysistrate af Aristofanes, oversat af P. A. Rosenberg selv.

Og nu er som sagt vinterarbejdet igen i fuld gang. Med hilsen fra Eggert og os alle til alle gamle elever, Antvorskov Højskole i Nov. 1915.

Cecilie Eggert og Ingrid Saxtorph.

Fortegnelse

over

nye Medlemmer til Elevforeningen.

Vinteren 1914—15.

- Aagaard, Christian, Tørslev, Frederikssund.
 Christensen, Karl, Egerup Mark, Skelskør.
 Godfredsen, Theodor, Tranderup pr. Skelskør.
 Hansen, Christian, Egerslevmagle, Skelskør.
 — Johannes, Teglgaard, Klarskov St.
 — Sigfred, Hou pr. Lohals, Langeland.
 Jensen, Frederik, Krøjerup pr. Sorø.
 — Frederik, Skovgaard, Aversi pr. Haslev.
 — Peter, Strøby pr. Klippinge.
 Larsen, Lars Gunnar, Harrested, Sludstrup.
 — Viggo, Viegaard Kirke, Flinterup, Sorø.
 Lauesen, J. A., Nørballegaard, V. Nebel pr. Kolding.
 Madsen, Albert, Øster Bøgebjerg, Skelskør.
 — Niels, Atterup, Skelskør.
 Mindegaard, Martin, Mindegaard pr. Dalby St.
 Nielsen, Ernst, Svendsmark pr. Stege.
 — Gunnar, Hejninge pr. Slagelse.
 — Hans, Sorø Landsogn, Villa „Pax“.
 Olsen, Aage, Tømrer, Lille Linde pr. Haarlev St.
 Pedersen, Peder, Tømrer, adr. Anna Pedersen, Strøby pr. Klippinge.
 Sørensen, Hans, Tømrer, Ny Holmstrup pr. Slagelse.

Sommeren 1915.

- Andersen, Marie, Stenstrup pr. Sorø.
 Bentsen, Olga, Haldagerlille Brugsforening pr. Fuglebjerg.
 Bie, Jenny, Stobberup pr. Løsning.

- Frederiksen, Elna, Spjellerup Mark pr. Hyllinge.
Hansen, Martha, Blaagaard pr. Høng.
Hviid, Ragnhild, Begtrup pr. Knebel.
Jensen, Astrid, Nemdrupgaard pr. Fuglede.
— Emma, Kallerup pr. Kallundborg.
Johnsen, Kristine, Sønderby, Hee St.
Jørgensen, Metty, Begtrup pr. Knebel.
Knudsen, Andrea, Kærgaard, Egholt pr. Lunderskov.
Kristiansen, Thea, Sværdsholt pr. Vedde.
Kvist, Louise, Nordskovgaard, Egholt pr. Lunderskov.
Lilmoes, Katrine, Voldum pr. Randers.
Linding, Ellen, Bounum pr. Tistrup.
Madsen, Johanne, Vemmelev Mejeri pr. Forlev St.
Mols, Erna, adr. Karl Mols pr. Jelling, Jylland.
Nedergaard, Nora, Hejninge Mark pr. Slagelse.
Nielsen, Sofie, Bjerglund, Hee St.
— Signe, Bahl Mark pr. Viemose St.
Pedersen, Esther, Karlby pr. Hornslet.
Petersen, Emmy Gudrun, Sandved St.
— Ingeborg, Absalonsgaard pr. Fuglede.
— Kirstine, Bahl pr. Viemose St.
Sørensen, Olga, Næblerød pr. Fuglebjerg.
-

INDHOLD

	Side
<i>Johan Otto Kyed:</i>	Thomas Carlyle. 3
<i>Vilh. Saxtorph:</i>	Modersmaalets herlighed 27
<i>Salomon Nielsen:</i>	Skaaningernes „Skifte“. 32
<i>P. Rydbergt:</i>	Fra Dyrehaven 44
<i>P. Rydbergt:</i>	Skovens digter 47
<i>P. Johnsen Nielsen:</i>	Ægthed 50
<i>P. Ravnshøj:</i>	Under Bjørneskindshuen 52
<i>P. Ravnshøj:</i>	Fra Elevmødet 56
<i>Margrete Jensen:</i>	Et Minde 57
<i>Marie Hinnerup:</i>	Naar Løvet falder 58
<i>Cecilie Eggert</i>	Fra Antvorskov Højskole 59
<i>Ingrid Saxtorph</i>	
Medlemsfortegnelse for 1915	62

Medlemmer, der forandrer Adresse, bedes meddele det til Forningens Sekretær, Sergeant H. Jørgensen, Stenosgade 3², København B., til hvem ogsaa Bidrag til Aarsskriftet sendes inden 15. Oktober.